

ANUL VI.

CLUJ,

1908.

RĂVAȘUL

Revistă culturală ilustrată.

ÎNTEMEIETORUL REVISTEI: DR. ELIE DĂIANU.

Apare la 1 și 15 a fiecărei luni.

Prețul abonamentului pe an 6 cor

În străinătate 8 cor.

Adresa: Cluj (Kolozsvár) str. Jókai 6.

CUPRINSUL:

Ion Roșioru: La priveghiu.

** M. N.: Contribuiri la istoria Ardealului de nord.

Iustin: Repriviri și probleme.

Z. P.: O nouă ediție a poeziilor lui Eminescu.

M. N.: Urme istorice din 1758—1760.

Dr. E. D.: Un logofăt zugrav și gramatic.

Dr. F. Sawicki: Religione și știință.

Crestături.

Cronica.

Cărți — Reviste — Ziare.

Tipografia »Carmen«

Petru P. Barițiu în Cluj (Kolozsvár).

La administrația »RĂVAȘULUI« se află următoarele cărți:

1. »Predicile lui Petru Maior« pe Dumineci și Sărbători. Ediție cu lit. lat. de Dr. E. Dăianu, broșurată 6 cor. legată frumos în pânză, cu călcăiu de piele, și inscripție aurită, 7 cor.

2. »Propovedaniile lui P. Maior«, predici la înmormântări, legate ca și predicile celelalte 4 cor.

3. »Statul, Biserica și Școala, de Sarmaságh Géza, trad. I. N. Pop. Carte premiată de facultatea teologică a universității din Budapesta. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor. 50 fil.

4. »Roadele milei Creștinești«, de Teod. Câmpianu. Cu o prefață de Dr. E. Dăianu. Volum de cuprins pedagogic moral, elegant tipărit cu numeroase ilustrațiuni. Prețul 3 cor.

5. »O alegere de episcopi moldoveni« în 1557—8, de N. Iorga, cu 2 ilustrațiuni. Prețul 10 fil.

6. »Castelul din carpați« roman de Jules Verne, trad. în românește de V. Onișor, ed. Dr. E. Dăianu. Cu mulțime de chipuri. Prețul 1 cor. 60 fil.

7. »Mama Sfântului Augustin« de Episcopul Emil Bougaud, trad. de Salba. Frumos legată în pânză 4 cor. Broșurată 3 cor.

8. »Cartea Durerii« de Em. Bougaud, trad. Iac. A. Nicolescu. Carte de mângăiere recoamandată de consistorul din Blaj. Broșurată 1 cor. 50 fil. Legată frumos în pânză și aurită 2 cor. 50.

9. »Suplex Libellus Valachorum«. Latinește și românește, tradus de Dr. E. Dăianu. Prețul 1 cor.

10. »Cărțile Săteanului Român« Nr. 1. »Schife din popor«, de G. Stoica. Prețul 10 fil. — Nr. 2. »Păcatele noastre«, de P. Suci. Prețul 15 fil. — Nr. 3. »Despre păcatele sătenilor«, căzanie populară de Ioan Roman. Prețul 20 fil. — Nr. 4. Povești din satul nostru: »Dinu Maicii«, de Ioan Isaic. Prețul 10 fil.

11. »Biserica lui Bob în Cluj«, broșură cu multe ilustrațiuni 1 cor. 30 fil.

12. »Iesus Christos și viața modernă«, de Episcopul Prohászka, traducere de Dr. E. Dăianu; legată frumos în pânză 1 cor. 50 fil.

La comande să se adaugă și 5% porto postal.

„THE STANDARD“

fondată în anul 1825.

Efectuește **asigurări pe viață**
pe lângă condițiuni foarte favorabile.

Incaso anual
Cor.: 34,600.000

Dividende solvite
Cor.: 170,000.000

Avere proprie
Cor.: 274,000.000

Despăgubiri de viață
Cor.: 570,000.000

Agentura generală pentru Transilvania:

Cluj. Strada Ferencz-József Nr. 17.

Filiala pentru Ungaria:

Budapesta, Strada Kossuth-Lajos nr. 4
în Palatul Standard. (Casa proprie).

Centrala generală:

Edinburg. (Anglia).

La tipografia
»CARMEN«
în **Cluj**
se află de vânzare
„ROMANA“
(pe note)
de **Tunarul.**
Prețul unui esempl.
2 cor. 50 fil.

RĂVAȘUL

Editor și redactor resp.:
Petru P. Barițiu

Adresa: Jokai u. 6.
- Pe 1 an (52 nr. de câte 16 pag.) 6 cor.
Pe o jumăt. de an (26 de nr.) 3 cor.

Întemeietorul foil:
Dr. E. Dălanu

La priveghiu.

De doue zile plâng în turn trei clopote de-aramă
De se 'nfioară zările în jalnica lor gamă;

De doue zile au amortit, și cântec, și vioară,
Și-i toțul abătut în sat, când sara se coboară.

La casa popii ard lumini, de graiu e plin măidanul:
Că a murit sfinția lsa / Părintele, nsărmanu,rary Cluj

Cu sufletul înnegurat se frânge după masă
Și-și svântă ochii 'nrourați sermana preuteasă...

În brațe i-a adurmit plângând odrasla cea mai mică;
A biruit-o pirotă de-atâta plâns și frică.

O babă anumește 'ncet lumina ei de ceară,
Diretică pe la coșciug și'ncepe a plânge iară...

Conașul Lae, dogorât, venit din lungă cale,
Stă mohorât, cu gândul dus și ochii stinși de jale...

De-o parte moțâind de somn stă Niță, clopotarul,
Și'ncearcă câte cu-un cuvânt să-i mai alunge amarul.

Cu fața îngropată 'n mâni, în urm.' amândurora
Suspina adânc de tremură domnița Aurora.

I-s'au sfârşit nădejdiile în inima de fată,
C'atâta amar s'a încuibat în casa lor de-odată.

Pe-o laviţă 'ncrestată şed trei babe 'ncărunţite —
Se uită a milă, măcinând din fălcile 'ncreţite...

În taina nopţii un grierel se vaeră 'n părete,
S'aud în tindă cum şoptesc moşnegi, holtei şi fete...

*

Afară-i vânt şi freamătă frunzişu 'n bătătură,
Din răsărit se varsă zori de aur pe măgură...

În casa popii ard lumini cu flacăra bălae...
S'a stins cel mai cuminte 'n sat: părintele Onae...

Cu sufletul înnegurat se frânge după masă
Şi-şi svântă ochii 'nrouraţi sărmana preuteasă...

BCU Cluj / Central University Library Cluj **Ion Roşloru.**

Contribuiri la istoria Ardealului de nord.*

I.

Es hatten allerdings die Walachen sogar auch nach der Eroberung Siebenbürgens durch die Ungarn grosse, *sehr grosse* Landes strecken, man könnte fast sagen ein Viertel Siebenbürgens lange noch inne; — hier hatten sie eine eigene Art von Freiheit, Eigenthum und -Unabhängigkeit die nach der Hand in dem Drang der Zeiten und innerer Unruhen durch die Gewalt und Macht der Mächtigeren, nicht aber der Sachsen, für sie verloren ging.

Graf Josef Kemény in Kurtz Archiv 1846 II pag. 263.

Cunoaştem înprejurările supt cari dăm cu socoteală că unгурii au intrat în Ardeal şi au acvirat teritorul limitat prin Someşul mare, Someşul mic şi poalele munţilor apuseni.

*Ca continuare a studiului »Epoca colonizării Saşilor în Ardeal«, „Răvaşul“ 1707.

Am văzut căzând acest teritor stăpânit mai înainte prin voevodul român cu scaunul la Gilău supt supremația unгурilor, cari conced locuitorilor români oareş cari forme de autonomie dubie culminătoare în dreptul de a-şi alege Voevod — ungur ¹.

Cetim în documentele referitoare la revolta țăranilor din 1437, al cărei focular principal chiar în acest ținut era că țăranii se provoacă la o »*magna charta*« un privilegiu a regelui Stefan I care normă raportul lor de drept față de noii stăpâni ².

Nu avem motive de a trage la îndoială existența de fapt a acestei diplome pentru că nu putem presupune despre șefii țăranilor, fără îndoială buni cunoscători ai cauzei, în acele timpuri mai apropiate de domnia regelui Stefan, să se fi provocat în apărarea drepturilor sale la vre un instrument necunoscut ³.

Credem că aceasta revoltă este a se privi ca o consecință naturală a novelor referințe sociale create de noi cuceritori ai acestui teritor. Se pare că asigurările de drepturi, ce li se vor fi făcut și privilegiile pe cari le vor fi acordat nu le și ținură, promisiunile nu le împliniră și libertățile concese le detraseră îndată ce se vor fi convins de superioritatea forțelor proprii.

Aceasta zguduire jalnică dar conștie a neamului nostru este singurul eveniment din a căruia rămășițe scrise ne licărește puțină lumină asupra trecutului căzut în noaptea uitării.

Vom înregistra în cele următoare singuraticile urme concrete, cari le am putut corstata:

În prevederea acțiunilor agresive îndreptate peste linitile acestui teritor, unгурii transpun centrul lor administrativ la Dej, poziție strategică remarcabilă situată la periferie unde se înpreună apele Someșelor ⁴. —

Din acelaș motiv unгурii îș asigură cele trei vaduri mai însemnate ale Someșului mic dela *Gherla, Bonț și Apa*.⁵

Ca razim interior din spre vest a servit acestor trei vaduri cetățile dela *Dobâca și Chendru* construite cu secolii mai înainte de venirea unгурilor supt alte înprejurări și cu alte scopuri. —

¹ Anonymus Belae regis notarius. — Cap 27. —

² Pray Dissertationes pap. 163. —

³ Conte Kemény trage la îndoială că ar fi existat pomenita *magna charta* până când nu se va descoperi originalul!

Kurtz, opcit 1846 II p. 361.

⁴ S'a conservat acest fapt în titulatura voevozilor ardeleni ulteriori ai unгурilor supt forma comēs de Zolnok (Zolnuk, Zonnuk, Zonuch, Zonuk Zounuch, Zounuk) numirea slavo-românească a minelor de sare din apropierea orașului de astăzi Dej.

⁵ Azi „Apahida“ și „Bonțhida“. Din compoziția aceasta făcută deja în acel timp adăogând la numirea originară slavo-românească determinativul unguresc *hida* (hid-pod) observăm și în aceste cazuri speciale, precum în general, că unгурii au conservat numirea, care au găsit-o pe acest teritor, la venirea lor.

Aceste vaduri înpreună cu moșii estinse formate în preajma lor par'a fi fost încredințate unor fruntași din neamul lor dintre cari s'a conservat până în zilele noastre familia Banfi din jurul vadului dela Bonțhida.

Castelul cel vechiu dela Gilău întemeiat împreună cu castelele dela Bologna, Almaş, Someşul-rece şi Feneşul-sădesc prin români descălecaţi din fortăreaţa munţilor apuseni, după ce trecuse toiu migratiunii popoarelor, cu menirea de a stăpâni din ele, de o parte terenul fructifer ce se estinde spre nord, ear de alta parte pentru a împedea în caz de năvăliri barbare cucerirea munţilor adăpostitori, căzând toate în mâinile unguirilor ajung sub stăpânirea lor a servi unui scop cu totul invers, adecă spre apărarea teritorului cuprins faţă de o năvălire a Românilor din munţi ameninţatori, la a căror cucerire Unguri nu se gândiau pe acele timpuri. Forţa de rezistenţă a catenei acesteia de castele fu amplificată din partea Ungurilor prin colonizarea unui grup de oameni proprii cu centrul la Huiedin (Bánffy-Hunyad).

Recapitulăm situaţia Ungurilor din punct de vedere strategic pe teritorul dintre Someşe şi munţii apuseni:

Centrul administrativ, în poziţia tactică favorabilă, la Deş; în direcţia spre ost vadurile asigurate cu castelele dela spate; la sud în preajma munţilor ameninţatori linia de castele în mâna coloniştilor proprii. —

Mai luând în considerare superioritatea numerică a răsboinicilor, situaţia în care ni-i înfăţoşăm era foarte favorabilă asigurându-le a priori isbânda întreprinderii cuceritoare în spre ost. —

* * *

Ni s'au conservat din acele timpuri urmele a două mănăstiri situate pe acest teritor; *mănăstirea Cluj*.⁵ şi mănăstirea Meseş.⁶

Aceste două obiecte de mare însemnătate istorică-culturală, a căror origine este a se pune în timpul premergător venirii Ungurilor, credem că au fost, până pe la începutul secolului al XI-lea, când regele Stefan I. trecu la catolicism, mănăstiri româneşti de ritul oriental. Motivul care ne îndeamnă la aceasta este înainte de toate chiar numirea de „monostră“ şi „monasterium“ derivată din grecească, căci numirea latină a mănăstirilor apusene este latinul claustrum. Dar în ceea ce priveşte mănăstirea Cluş mai cunoaştem din diferite izvoară certele şi luptele, cari le-au purtat prin secolul al XVII-lea călugării catolici din aceasta mănăstire, respective aderenţii lor, cu poporul român locuitor pe valea Someşelor pentru proprietatea unei icoane făcătoare de minuni a maicei Domnului. Dăm cu socoteală, că aceste lupte au fost numai ultimele faze a unei serie de evenimente sângeroase provenite din motivul, că mănăstirea aceasta originară românească a fost trecută la catolicismul apusean.

Ni s'a conservat până astăzi acea memorabilă icoană în biserica iesuiţilor din Cluj, ca să ne putem convinge, că aceea este executată după ritul grecesc şi de nu s'ar ii încadrat din nou la finea secolului al XVII-lea s'ar putea constata şi textul slavon ce il purta înainte de

⁵ Monastirium de Clus. 1222. Monastirium Clausiense. 1225. Monastirium de Clusa. 1232.

⁶ Monastirium S. Margarethe in Meches. 1165.

aceea, precum ni-l înfăţoşează unele stampe mai vechi şi copiele pictate şi sculptate din castelul Benediuc⁷.

* * M. N.

(Va urma)

Repriviri şi probleme.*

În anul Domnului 1903 la sfârşitul lui April, sub sarcina pedepsii de zecă mii de coroane, părăsită de generaţia tinăra, care credea, că face bine zdrobind îndărănic cu piciorul nepăsărei idolul cioplit şi grijit de mânilor cucernice ale părinţilor »Tribuna« dela Sibiu dispăre. Ochii bătrânilor au vărsat lacrimi amare de durere; în Bucureşti se fac demonstraţiuni sgomotoase, se scriu articole vehemente; iar deasupra tuturor se ridicau convorbirile de mulţămire sufletească, privirile pline de compătimire pentru tinerii, cari fac sgomot şi pentru bătrânii, cari plâng după o nimica toată, în care dânsi vedeau însă un puternic mijloc de întărire naţională şi culturală

Era primăvară şi era April.

În numărul seu ultim »Tribuna« a cercat să-şi mângăe cetitorii, cari nu vedeau în ea — cu toate păcatele şi greşelele zilelor sale din urmă — o arenă, unde să-şi joace mândrele si cutare luptător isteţ în aruncarea săgeţilor muiate în veninul personalităţii sale rânite, ci »gura neamului« întreg, reprezentat prin partidul naţional, care i-a dat consistenţă, — vestind acelor cetitori apariţia unui ziar nou, care va continua lupta pentru întruparea idealelor noastre politice şi culturale. Atunci o altă gazetă, care apărea deja de câţiva ani şi era »gura« unui oare care grup luase numele ziarului dispărut, dar numai numele — şi.. păcatele.

Căci era primăvară şi era April.

Au trecut de-atunci cinci ani de frământări şi prefaceri în bine şi în rău, iar ziarul, care să continue lupta Tribunei, care să nu fie nici al cutărui deputat, nici al cutărui candidat de deputat, ci al neamului întreg, nu s'a ivit şi în împrejurările actuale nici nu se poate ivi. Prorocia oamenilor tineri din 1903: »lăsaţi să se prăbuşască bi-

⁷ Sperăm a reveni asupra acestei chestiuni în special.

* Cu toată hotărârea, ce o aveam, de a nu ne amesteca acum, în ceea ce se numeşte politică, publicăm totuşi, la insistenţă, reflecşiunile acestora actuale, numai pe titlul că sunt un document despre năsuinţe bune ale unor suflete tinere, cari nu-şi înguşfează orizontul vederilor după cercul strămt al vreunei grupe sau grupări, ci ţin la lărgimea istorică a vederilor politice din trecut Redacţiunea.

sericuța înbătrânită și vom întemeia alta mai bună și mai trainică» nu s'a împlinit. Astfel am ajuns în vârtejul desorientării de azi, în care ne învârtim amețiți, în care ne vom învârti și mâne și poate și poimâne.

Lipsește chiagul, care să adune toate forțele împrăștiate în alcătuirii efemere, lipsește puterea morală, care să determine un puternic curent de reculegere a spiritelor, de unire a sufletelor, care să împrăștie lumina în valuri puternice, mari, în toate colțurile, în locul razelor palide fără putere sguuitoare și fără viață a opaițelor, cari se sbat sfioase și se sting la suflarea tuturor vânturilor.

În eara anului 1905 s'a decretat, cum s'a decretat, activitatea parlamentară, se fac alegerile și poporul trimite în dieta țării opt deputați. Se începe mișcarea pentru întemeierea unui ziar mare, european, care să smulgă celea trei milioane de Români din întunec, să le îndrepte și lumineze. De o parte s'au auzit cârtiri, amenințări, menite să aducă discordie și neunire — Tribuna dela Arad nu avea lipsă de ziar nou, — de altă parte veniau îndemnurile și cuvintele însuflețite, se promite-au ajutoare morale și sprijin material. Mișcarea au pornit-o deputații, cari voiau să intruchipeze o ceată puternică de acționari și astfel să se adune fonduri pentru susținerea ziarului. Partidul național, cel mai înalt for politic românesc din țara asta, nu avea nimic de zis, deci tace; mișcarea n'asuces, acționarii nu se îmbulziau.

În 1906 au fost alegeri noi, numărul deputaților a crescut. Fără organ politic oficios nu mai puteau rămânea.

În sfârșit cu începutul anului 1907 apare în Budapesta ziarul partidului naționalist român »Lupta«, având în frunte numele d-lor Mihalyi, Vlad și Vaida. Numărul prim a apărut cu articoli de Iorga și Cuza, sau făcut repriviri asupra sporului cultural, literar și politic al anului 1906, sau spus cuvinte frumoase de îndemn la muncă și de însuflețire pentru interesele mari, vitale ale neamului. Ca redactor a fost d-l Augustin Paul, dela Gazeta Transilvaniei, un om cu bogate experiențe în gazetărie, om isteț, om de caracter și om de-o cinste desăvârșită, care după câteva săptămâni, din motive, cari nu i-se pot imputa, s'a retras. Cu toate păcatele și greșelele, ziarul la început se presenta binisor. Se publicau articoli de îndrumare cuminte și sănătoasă, se da informație literară, având pe de-asupra un foileton bine scris. În curând organul clubului naționalist în loc să devină un ziar, serios, un factor puternic cultural, cu păreri obiective, espuse cuminte, un îndrumător competent în toate afacerile noastre publice, ținând legături strânse cu inteligența din toate părțile, pe urma cărora s'ar fi putut da o bogată informație despre mișcările românești de pretutin-

denea, în loc de-a introduce rubrici permanente, de informație literară și culturală și un foileton îngrijit, de-a cerca să stringă în jurul său pe toți scriitorii de valoare dela noi, ridicându-se astfel la înălțimea indispensabilă unei puteri, care vrea să conducă, să impună, să formeze convingeri, să determine mișcări și curente, în loc de-a le face toate acestea, »Lupta« s'a jucat de-a scrisul. Ajunsă pe mâna unor redactori, cari n'au nimic comun cu marii îndrumători în scris ai neamului, nici în ce privește cultura, nici în ce privește simțul de responsabilitate față de marea obște românească, fără o cunoaștere deplină și desăvârșită a oamenilor și a lucrurilor' scrisă'ntr'un stil violent și nervos, lunecând pe povârnișul primejdios al personalităților, învrăjbită în curând cu tovarășile, cari luptau pentru același ideal, »Lupta« a devenit unul dintre cele mai slabe ziare românești.

Și atunci m'am gândit la vechiul organ de muncă și luptă cinstită, care a fost pe vremuri »Tribuna« din Sibiu, scrisă'ntr'o limbă neaoș românească, cu întreg marea său rol în dezvoltarea noastră politică și culturală, și m'am gândit apoi la naivitatea celor dela 1903. Un ziar bun, un ziar de îndrumare politică și culturală, care în lupta pentru ideal să se înalțe peste sbuciumările pătimășe de toate zilele, are lipsă de-o auctoritate puternică, pe care să se razime și în numele căruia să vorbească. Auctoritatea aceasta astăzi nu funcționează și astfel bunul, competentul și modernul ziar al Românilor din țara asta este o problemă, care rămâne a o rezolvi viitorul.

Între multele gazete românești locale, sau cari se adresează întregii obști românești, apărute în anii din urmă nu văd nici unu, despre care s'ar putea vorbi — atunci când nu vor mai apărea, peste 50 sau chiar o sută de ani — cu pietate. Diferiții redactori, editori și proprietari, nu se gândesc la faptul că poporul românesc nu e o ființă metafizică, nu e un joc curios abstract al fantasiei, ci e un ce real, cu scăderi, păcate și slăbiciuni reale, cari trebuiesc îndreptate și vindecate. Ziarele acestea nu cearcă să prepare publicul în fața evenimentelor mari ale vremii. În primăvara anului 1907 s'a adus legea școlară, care tae adânc în interesele noastre, dela cari ne poate atârna în mare parte viitorul întreg. S'ar fi așteptat o discuție serioasă, cu minte, liniștită, așa cum se cuvine în momentele de înșămnătate istorică. Și cu ce ne-am ales? Nu cred că articolele apărute în chestia asta să facă mai mult de 20 de pagini de tipar.

Cu ceva s'a scris poate mai mult decât despre afacerea scandalului Moltke — Harden.

Mai în vară »Tribuna« pe baza declarațiilor făcute de d-l Goldiș a adus vorbă despre lipsa unei organizații puternice politice.

Surorile celelalte s'au mărginit la știri scurte. Și când te gândești cu câtă mândrie se repetesc în fiecare an frumoasele cuvinte: lupta pentru interesele mari ale neamului, muncă și jertfă și osteneală pentru înălțarea poporului. E bine să privim din când în când și la trecut. În urma diplomei împărătești din 20 Octombrie 1860, Românii aveau să se adune și să se decidă asupra activității și poziției lor în viitor. Adunarea s'a ținut în Sibiu în $\frac{1}{13}$ până $\frac{4}{16}$ Ianuar 1861. Publicul trebuia pregătit, trebuia învățat. Și ce fac atunci foile? În două luni (dela sosirea diplomei în Ardeal și până la adunare). Gazeta Transilvaniei singură a publicat 18 articoli istorici și juridici »cu scop de înforma cât mai iute pe modestul public cetitor.«

Bietele timpuri trecute.

Iustin.

O nouă ediție a poeziilor lui Eminescu.

— M. Eminescu: Poesii (cu o notiță biografică de. I. Sandulescu) ed II complectată și adaugită. »Bibl. pentru toți« nr. 195—6. —

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acum câțiva ani au apărut în ediția »Bibliotecă pentru toți« poeziile lui Eminescu având ca introducere biografia fratelui poetului, a căpitanului Eminescu. Ediția primă — precum și era de așteptat — s'a epuizat repede. În timpul acesta însă apar scrieri necunoscute și o mulțime de studii cu date nouă despre viața și activitatea poetului, D-l Alcalay voia deci o ediție nouă »complectată și adăugită« Sarcina »complectării și adăugirei« și a scrierii unei notițe biografice o ia asupra sa d-l I. Sandulescu. Despre ediția aceasta voi spune câteva cuvinte.

»Biblioteca pentru toți« e o bibliotecă de popularizare, ceea ce nu trebuie perdut din vedere. Ca atare vrea să dea mulțimei cu puțină cultură, cu puțini bani, dar cu dorința de-a ceti, cărțile bune, cinstite, cărți de distracție nevinovată și cărți ușoare de învățatură și mai presus de toate să facă cunoscute în cercuri cât mai largi operele fruntașilor scrisului românesc.

D-l Sandulescu ne dă acum pe Eminescu »complectat și adăugit« și nu ni'l dă bine. Să începem cu prefața, cu notița biografică. Scopul acesteia este să facă cunoscut cetitorilor pe Eminescu, viața și rostul scrisului lui, să le spună cine-i, ce-a scris și cum a scris. Informațiile d-lui S. despre Eminescu sunt slabe. Biografia e prea seacă. Nu ajunge

atâta; s'a născut la anul cutare, a învăţat acolo şi acolo a fost »sufleor« şi »figurant« apoi a mers la Viena, de aici la Berlin, a venit în Iaşi, a mers în Bucureşti, a înnebunit, apoi a murit. Trebuia să se stărue asupra legăturilor lui cu viaţa românească de pretutindeni, asupra înclinaţiilor lui, să se stărue mai ales asupra părţii aceleia din viaţa poetului, care a avut influinţă asupra activităţii sale. Ce însemnă fraza: »Ducea o viaţă retrasă, nu-i plăcea să se înjosască fiziceşte«? (prefaţă pag. III). Causa boalei lui Eminescu a fost »munca cu stăruinţă la ziare (Timpul)? E sigur d-l S. de aceasta? Eu me îndoiesc. Comitetul nu aduna bani pentru »îndreptarea« poetului ci pentru *ajutorarea* lui.

Aprecierea activităţii lui Eminescu e şi mai slabă. D-l S. ar fi trebuit să amintească cel puţin titlul celorlalte lucrări ale poetului, edate în timpul din urmă (Poesii postume, Geniu pustiu, Scrieri pol. şi lit., Lit. populară, şi Bogdan Dragoş) Ar fi găsit apretieri cu mult mai bune decât cea de câteva şire, pe care o citează dintr'un studiu alui Dragomirescu despre Eminescu, care azi nu poate avea valoare. »Cea mai mare parte din poeziile lui sunt elegii eroice,« așa începe aprecierea.

Îngrijitorul ediţiei ne spune, că a dat şi poesii postume, celea mai multe luate din volumul scos de d-l Chendi. »Am crezut de cuviinţă să las unele poesii, care mi s'au părut cam slabe şi să le înlocuiesc cu altele mai frumoase.« Gândul e bun, împlinirea lui e rea. Ce sens are atunci publicarea încercărilor din copilărie ale poetului: La moartea lui Pumnul. Viaţa, O călătorie în zori, La Heliade, etc? Mai frumoase decât acestea nu s'au putut găsi? »De asemenea am dat oare care explicaţii despre numele antice socotind că nu fiecare cetitor ştie mitologia (numai din mitologie se pot cunoaşte numele antice?) sau nu are la îndemână dicţionarul lui Laroussell« Ideea de asemenea e bună, modul cum s'a dus în îndeplinire e rău. »Eliseul,« despre care vorbeşte poetul în »La moartea lui A. Pumnul« nu e profet evreu, cum zice d-l Sandulescu. Erato nu »presidează« elegiei (pag. 223). Ar fi trebuit să se dea explicaţii pentru toate numele vechi şi mitologice. D-lui spune cine a fost Horaţiu şi nu spune nimic despre paserea Phoenix, Memfis, Venus, Zamolxe, Atlas, Apollo, Vesta, Marte etc. Sau crede că cetitorii vor şti cine au fost aceştia şi cine a fost Horaţiu nu ştiu? La pag. 197 se spune cine-i Kamadeva. Nota e subscrisă de I. Sandulescu. Poesia »Kamadeva« a fost publicată în 1888 în Almanachul societăţii »România Jună« din Viena. pag. 45. Acolo aflu aceeaşi notă fără să fie subscrisă de d-l S. Deci sau d-lui le-a scris pe amândouă sau a luat pe cea de aici de acolo şi şi-a pus sub ea numele d-sale. Eu cred, că e cazul din urmă.

Textul poeziilor Insuşi e greşit în multe locuri. Nu sunt numai erori de tipar cum s'a spus ci şi altele. Fiind că veni vorba despre erorile de tipar observ următoarele: d-l S. dă la sfârşitul volumului câteva (10) greseli de tipar, în text însă sunt cel puţin de 5 ori pe atâtea. Deci sau trebuiau date toate, sau nici una, fiindcă cetitorii pot veni în încurcătură. De ex. cetesc la pag. 31: A dorului tărie cuvinte dă duioasele (în loc de: duioaselor) mistere. « Caut în »Erată« aci nu aflu nimic despre espresia aceasta. Aşa dar nu poate fi eroare de tipar, căci atunci ar fi amintită în »erată«, astfel eroarea e a poetului. Exemplele s'ar putea înmulţi. Am zis, că textul în unele locuri e fals. Voi dovedi:

Textul greşit dat de d-l S.

Şi se *sfăramă* 'n suflet trist
Cum în picuri cade ceara
La picioarele lui Christ (pag. 9).

Nime 'n lume nu *te* ştie (pag. 11)

Tremurând *ca unde spume*(?) p. 12)

Stă copila lîn plecată-

Trandafiri aruncă roşii
Peste *unde* fermecată (pag. 125)

(După textul dat de d-l S. *fermecat* referenţe la copilă ceea ce nu-i corect.)

Dintr'un cer cu alte stele, cu alte
râuri, cu alţi zei (pag. 28)

Faţa *palidă* 'n raze blonde, chip
de Inger clar femeie (pag. 29)

De oraşul care iese din pustiiile
de *rele* (pag. 54)

Floare albastră, floare albastră
Totul este trist în lume (pag. 67)

Ea *priveşte* atunci în jos (pag. 92)

Privitor *ca şi la* teatru (pag. 92)

Tresar *în* pasul tău când treci
(pag. 101)

Textul corect.

Şi se *sfarmă* 'n suflet trist.
(Forma dată de d-l S. lungeste
versul. ceea ce strică armonia).

Nime 'n lume nu *ne* ştie

Tremurând *cu unde 'n spume*

Peste *unda* fermecată.

Dintrun cer cu alte stele, cu alte
raiuri, cu alţi zei.

Faţa *palidă* nu-i corect, fiindcă
se strică versul întreg. Bine e: *pală*

De oraşul, care iese din pustiiile
de *jale*.

Totuşi este trist în lume.

Ea *privi* atunci în jos.

Privitor *ca la* teatru.

Tresar *la* pasul tău când treci.

Titlul poeziei în formă populară dela pag. 104 nu e »Prevedere« ci »Revedere.« La pag. 111 nu trebuie scris: adevăr. scâldat în *minte*, ci: adevăr scâldat în *mite*. Tot acolo în loc de: L'ale țării negre *lamuri*, trebuie scris: L'ale țării negre *flamuri*. Mureşanu nu apune ca un *albastru*, ci ca un *astru*, deci în loc de: Şi bogat în sărăcia-i ca un *albastru* el apune, trebuie: Şi bogat în sărăcia-i, ca un *astru* el apune. Negruzi nu moie până în durerea *multor* vremi ci *unor* vremi, (pag. 112). În satira I la pag. 155 nu e corect: Ear *acolo* bătrânul dascăl etc. fiindcă se strică armonia versului. În original e: Ear *colo* bătrânul dascăl. În sat III pag. 165 în loc de: visul său se 'n *fiorează* trebuie: visul său se 'n*firipează*. Baiazid nu a voit să dea oves calului din *pristosul* dela Roma, ci din *pristolul* dela Roma. Nu »*rugăciune îndurărilor*« ci *rugămu-ne* 'ndurărilor (pag. 145).

La acestea s'ar mai putea adauge erori de interpuncție, cari în multe locuri incurcă înțelesul. Cred însă, ca exemplele aduse sunt destule, pentru ca cetitorii să se poată convinge de valoarea acestei ediții.

Z. P.

Urme istorice din 1758—1760.

— Cause referitoare la Români, din manuscrisul:

»Brevis extractus instrumentorum, relationum informationumque omnium ad excelsum regium principatus Transilvaniae gubernium submissorum, pro privata Excellentissimi Domini comitis gubernatoris Ladislai Kemény noticia deserviens. —

1758 Novembre 23 — 1760 martie 18.

1758.

26/XI. Memoriale providi Pavel Muntyán, intuitu assumptionis suae causa a magistrato Segesvariensi.

1/XII. Nr. 10. A Szebeni tanáts házhoz detentioba tétetett dévai dominiumhoz tartozó Kerseczi két puskások instantiája kiszabadulás iránt.

Nr 11. Ad praescriptum Memoriale Replica Exelmae Dnae Gubernatoris viduae cum acclusis cautionalibus duorum Sclopetariorum.

6/XII Nr. 35. Memoriale sex Valachorum intuitu debiti passivi apud cives Szamos-ujvárienses Márton et László Todor existentis.

8/XII Nr 66. Memoriale Valachorum ex Vizakna schismaticorum contra unitos Valachos. —

9/XII Nr. 69. Insinuatum Exlmi Dni Armorum Praefecti, quo a Vornicone Campolungensi sua Exltia requisita, Hominem quedam Ilie

dictum, ac in illis partibus carceris Praefecti, aut ut vulgo vocant Porkolab officio fungentem postmodum vero elabentem, nunc autem in districtu Fogaras, pago Marzsina incaptivatum, amplius puoque in vinculis detineri, ac dignam super eo satisfactionem impendi petit.

11/XII Nr. 78 Captivi Boeronis fogarasiensis Nisztor Barb dicti ratione suae eliberationis.

Nr. 79. Memoriale Incolarum Possessionum Ujfalu et Vledény ratione assumptionis causae cum Coronensibus inchoatae.

12/XII Nr. 82. Memoriale luon Gabor vizakniensis per eosdem opidaneos vi ad subeundam militiam coacti, ratione suae emancipationis, cum allum sui loco 40 fl. conduxerit.

13/XII Nr. 97. Informatio Plajasonum Inspectoris Martini Reisenfels de tribus Pagi Galyis, Sedis Selistye Incolis, ex Valachia clandestine redeuntes interceptis.

14/XII Nr. 108. Memoriale Parochi uniti vizaknensis ratione scholae (stolae) per Schismaticos sibi denegatae.

15/XII Nr. 116. Memoriale Incolarum pagi Resinar ratione assumptionis causae circa controversiam Teritorii motae.

Nr. 124 D. Ioh. Talaba Districtus Coronensis regii perceptoris specificatio vatassonum et Plajasonum ratione impetrandae Relaxationis Directivae Commissioni submissa.

17/XII Nr. 141. Novissima Bistriciensium Relatio de novo in Moldavia exorto Tartarorum tumultu ac contagione.

18/XII Nr. 148. Memoriale Szimjo Giraszim valachi districtus Bistriciensis ex Pago Major petens se suosque fratres in domnio sessionum suarum per Giraszim Tusina occupari tentatarum manuteneri.

1759.

2/I Commendantis Generalis Gratiarum actoriae ob liberem dimissum Praevaricatorem, valachiae incolam Lupul Trivij.

10/I Nr. 70. Memoriale Dumitru Moldovan, quod emptum semel suum frumentum saracenicum ab Opre Stephele, idem modo nominatus Opre, a Provisore C. Greg. Bethlen Sz. Miklosiense abduxerit.

12/I Nr. 76. Memoriale Valachorum unitorum vizaknensium contra Schismaticos.

Nr. 77. Informatio Senatus vizaknaiensis in negatio tumultuantium Schismaticorum, et sacra in horreo celebrantium.

Nr. 80. Memoriale Valachi Komjathszeigiensis de damno in re contributionis tempore gesti officii. Iudicatus ei accidente.

13/I Nr. 90. Memoriale providorum Irimia Román et Onya Stoján Porumbacensium suos filios in militiam ea conditione offerentium, ut ipsimet ad servitia terrestri domini praestanda ne cogantur; quae conditio per dominos Plenipotentiaros appromissa et non observata; quam perinde observari juberi sollicitant.

Nr. 91. Memoriale providorum Ursuly et Gabrielis Kukuját in possessione comitatus Colos infer. Ölyves commorantium per B. Gregor Kemény a Dno Ioh. Mohai repetitorem et occasione illa per D. Cancellistas repetitores in certis rebus suis illegitime ablati damnificatorum.

Un logofăt zugrav şi gramatic.

— Mateiu Voileanu —

În »Pata«, lângă Cluj, după cum e cunoscut cetitorilor noştri, se găsesc multe cărţi vechi bisericeşti, cari arată că în jurul micuţei biserici de lemn a fost o vie lucrare culturală. Insaşi bisericuţa această nu se distinge prin nimic de cele mai multe ale vârstei sale. E zugrăvită întregă, şi zugravul ei, deşi nu se indică expres, e aproape sigur, că a fost Logofătul Mateiu Voileanu. Pe uşa dela intrarea bisericii e scris anume cu feşтели de zugrăvire, şi cu trăsurile cunoscute ale autorului:

Logofătul Mateiu Voileanu 1746.

Părintele asesor consistorial din Sibiu, care poartă numele strămoşului seu din veacul al 18-lea a publicat la 1891 o cărticică de 144 pag. sub titlul: *Codicele Mateiu Voileanu*. În ea se dau preţioase înşămări despre acest logofăt ca scriitor de cărţi religioase, cu unele reproduceri din numeroasele scrieri ce a *decopiat* el; asemenea şi notiţe despre viaţa lui, întrucât a isbutit să o desluşescă. Nicăiri nu se vede înse, din cele publicate, că binescriitorul logofăt ar fi fost şi zugrav. Paginile facsimilate, adause la aceasta broşură, sunt înse așa de frumos împodobite, încât e evident că logofătul nostru a știut şi zugrăvi; ear înscipția cu litere mari şi făleţe, de pe uşa bisericii din Pata, nu pot avea alt înţeles, decât că scriitorul numelui a fost zugravul acelei biserici.

Că dela Hundorî, lângă Ibaşfalău, unde petrecuse 10 ani, cum s'a îndepărtat până lângă Cluj, la Pata, nu o ştim, dar o notiţă rămasă dela el însuşi ni-o confirmă.

În prefaţa unei scrieri a sale îşi şcuză eventuale greşeli zicând:

»Măcar că în foarte multă turburare de gânduri m'am apucat a scrie, în vremea care fiind strein, şi *mai spre mare străinătate ne gătiam*, umplându-se 10 ani ai străinării mele în Hundorf (logofătul era de sigur din Voila de obârşie). şi silindu-né vremea şi de aici a me înstrăina, cu multă măchnire fiind pentru umblarea din loc în loc.« (Codicele Mat. Voileanu, p. 24.) Din aceste cuvinte se vede destul de bine viaţa de pibegie necontentită a omului, care la 1737. era la mănăstirea Bistriţa, în 1740 la mănăstirea Drăguşului, (Ţara oltului) lângă părintele ieromonah Rafail Huzea, care îl dăruia cu hârtie, şi ici coalea îi învristra şi el paginile, cu câte un şir.

Cumcă logofătul nostru era zugrav de meşteşug se poate deduce şi din faptul, că începutul scrierilor lui îl fac nişte chestiuni despre icoane:

Astfel în Manuscriptul prim, care s'a scris înainte de 1742, începe cu acest fel de notiţe:

Mărturii din scriptura vechie pentru sfintele icoane. (list 1 — pag. 1.)

Pentru începătorii luptătorilor de icoane (pag. 7.)

Cum se cade a ne închină sfintelor icoane. (p. 8.)

Din chestiunile ce-l preocupau pe logofătul gramatic se vede că a fost om cu multă învăţătură; el scrie şi latineşte (cu litere cirilice)

şi traduce pe româneşte »prorocia Siviliei eritreia« despre Christos, cum a aflat-o în cartea Sfântului Eusebie de Pamfilia, Episcopul de Chesaria Palestinei, prorocie scrisă, în versuri, acrostichuri.

Ba el însuşi stia croii stihuri destul de bune după vremea de atunci. Eată o probă:

precum de demult Israil în robie
 Cu mult dor trăia nevăzând alor moşie;
 Şi în Carmil munte cu deasă pustie
 Nemernicind cu trudă Prorocul Ilie:
 Aşa şi ticălosul străin cu jale,
 Işi petrece a vieţii amărată cale.
 De o parte cu mult dor fiind cuprins
 De altă parte de năcazuri fiind strâns.
 Dor mare având pentru alui moşie
 Năcaz greu de străinata ticăloşie,
 De care prea cu asupră fiind cuprins
 Eu străinul Mateiu, cel ce acestea am scris
 Rog pe Dumnezeu ca să nu me lipsească
 De cea prea dorită moşie cerească. —

Vrednic este deci acest logofăt, gramatic, zugrav şi scriitor, ca să-i însemnăm numele, şi ori unde am mai găsi ceva despre el, să facem cunoscut, spre a-i desluşi de plin »a vieţii amărată cale.«

Dr. E. D.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Din Bătrâni.

Pe Căzania cea veche (Cartea de învăţături de pe vremea lui Vas. Lupu Vodă) din biserica cea mică dela Baciul, lângă Cluj, se află aceasta însemnare:

Anii D. lui 1785 Iunie 9 zile. Aceasta sfântă carte o cumpărat Pop Giorgie şi Nastasie soţu său pintru bani 8 florinţ... şi au dat amândoi în mâna lui P Aléxe, pomană au şi pomenire vecinică şi dator va fi popa Alexe dintrânsa a propovădui şi aceti cuvântul lui D-zeu norodului... (urmează afurisenia). Scrisam Popa Vasilie notariuş fiind eu preot în *Sânpaol*, vestita varhmeghie a Clujului din sus.

Pe tabla acestei cărţi:

»Aceasta anume Căzanie o am cumpărat Neag Indrei din Baciul cu Murăşan Giorgie pe sama bis. Baciului pe zece zloţi ca să le fie pomană, pe viaţă pe săminţă...

În *Ghiriş* se află la biserică Evangelia »acum a doua oară tipărită şi diortosită mai cu multă nevointă în sfta Mănăstire în Sneagov, la anul dela spăsenia lumii 1696 de smeritul Intru Ermonahi Antim Ivireanu...« »cu voia prealuminatului şi învăţatului D-n şi Oblăduitor a toată ţara Românească Yo Constantin V. Voevod şi cu porunca purtătorului pravoslaviei şi preasfinţitului Kir Theodosie Mitropolitul a toatei ţări româneşti şi exarchul plaiurilor.«

Pe aceasta Evanghelie se găsește în două locuri iscălitura frumoasă cu mâna proprie, a lui »Mihail Cantacuzino vel spătar,« și în mai multe locuri e pusă pecetea lui cu inscripția numelui și vulturul cu 2 capete.

Până pela 1851 Evangelia era a bisericii din Vaida-Cămăraș, într'un loc se găsește următoarea inscripție cu cirile:

— Anul 1817 au cumpărat Julan Todor și Simion Evangelia aceasta pentru ca să fie pomenire veșnică lor și muierile lor (șters: sale) Palaghie Doșița, și la toate neamurile lor la biserica *Cămărașului-Voida* și măcar ce preot va fi cu aceasta Evanghelie să slugească; fiind vlădic Ion Bob atunci și preot popa Vasile... Iunie 24 de zile.«

Religiune și știință.

Traducere din »Philosophisches Jahrbuch.

— *Religion und Wissenschaft* * von A. von Mocsonyi. Wien u. Leipzig. 1909. M. i.—

Convingerea, că Religiunea și știința, cei mai însemnați și mai indispensabili doi factori ai culturii, nu pot să se dușmănească, și intențiunea cinstită, de a conlucra la împăcarea lor, au inspirat pe autorul acestei scrieri, ce voim să o facem cunoscută, și i-a pus condeiul în mână. El crede că ne poate oferi unele idei noi. Problema este străveche, dar totdeauna actuală. De aceea ori ce contribuire la rezolvarea ei poate fi înainte sigură de interesarea noastră vie.

Autorul descrie mai întâiu, într'un fel plin de spirit și de mare avânt, deși nu scutit de ori ce obiecțiuni, dezvoltarea istorică a raportului dintre religie și știință. Vedem cum armonia acestor mari factori ai civilizațiunii, care era caracteristica evului mediu, în decursul dezvoltării timpului mai nou, s'a preschimbat tocmai dimpotrivă. Principiul autorității din evul mediu ține știința în serviciul teologiei, așa cât reconcilierea dintre știință și credință se asigură de fapt printr'o jertfire a spiritului. Timpul modern aduce cu sine emanciparea spiritului științific, care nu se mai pleacă decât înaintea adevărului, pe care îl pricepe

* În nrul din urmă al anului trecut am dat din bunăvoința unui colaborator estern al nostru, un resumat al recenziunii ce s'a publicat în »*Philosophisches Jahrbuch*« importanta revistă de specialitate, din Fulda, asupra acestui valoros studiu al d-lui Mocsonyi. Ear în nrul trecut (I. din 1908) am publicat scurtele reflexiuni ale ilustrului autor, căruia, ca și noue, i-se părea, că recenziunea din chestiune ar fi făcut-o Dr. Const. Gutberlet, directorul revistei edate de »*Görres Gesellschaft*«. Am ținut deci să avem în întregime însuși originăul recenziunii critice, ca importanta chestiune să se lămurească obiectiv, cu toată dreptatea. Eată de ce dăm în traducere fidelă critica recenzentului Dr. F. Sawicki.

de aceea este împins din ce în ce tot mai mult într-o direcțiune antireligioasă, dupăce dogmele religiei, »incomprehensibile« din firea lor, nu se pot legitima înaintea rațiunii. Așa stau lucrurile până la Kant.

El se apucă să deslege conflictul dintre religie și știință, pe care însuși îl resimțea cu durere, într'un fel corăspunzător cu spiritul timpului. Scopul vrea să și-l ajungă printr'o strictă separare a terenului științei de către terenul credinței. Pe când »etermină ficsează limitele științei, el vrea, de o parte să cruțe știința de inchipuiri fantastice, ear de altă parte vrea să cruțe credința, de atacuri, cărora altfel este espusă, dacă știința trece necompetentă peste granițele sale.

Știința este, la Kant, treaba rațiunii teoretice, credința e treaba rațiunii practice. Ca obiect al științei este lumea reprezentațiunilor, ca obiect al credinței este lumea lucrurilor în sine (die Welt der Dinge an sich^o). Incercarea lui Kant, privită mai de aproape, duce nu la asigurarea religiei și a științei, ci la tolarea amândurora. Greșala cea mare alui Kant constă, după autor, în faptul, că el mănecă, întocmai ca și știința celor de azi, dela principiul destructiv al imunității, esagerate și absolute, de ori ce presuposiție sau presupunere. („Prinzip der überspannten, absoluten Voraussetzungslosigkeit“) precând de fapt nu este cu puțință nici un fel de știință fără presupunerea și recunoașterea necondiționată, că cunoașterea noastră are un caracter și o valoare obiectivă, fără recunoașterea înainte a experiențelor făcute și a legilor gândirei logice. Fiind însă că filozoful Kant neagă caracterul obiectiv al cunoașterii, și pentru aceea el deosebește o lume a reprezentațiunilor și o lume a lucrurilor în sine, pentru el ori ce cunoștință e numai aparentă, ear realitatea însăși („das Ding an sich“) îi rămâne imposibilă de cunoscut, fără nici un fel de determinare posibilă, și să disoalvă în absolut nimica, așa încât astfel și obiectul credinței se nimiceste.

Aceasta este schițarea istorică a chestiunii; să-i adaugem acum ideile autorului. Asemenea lui Kant și Mocsonyi vrea să ajungă la împăciuirea credinței și științei printr'o strictă separare a terenurilor lor. Știința și religia izvoresc, după autor, din două porniri fundamentale, cu totul deosebite, ale vieții: una din dorul de a ști, cealaltă dintr'o profundă necesitate a sufletului („Gemütsbedürfnis“).

Esența științei stă în cunoștința obiectivă, esența religiei într'o relațiune subiectivă, mistică, cu prima cauză a lumii. Știința țintește a câștiga o intuițiune strict obiectivă și sistematică a lumii, pe temeiul faptelor și datelor experienței, restul neresolvat al problemei, nemăsuratul câmp al incomprehenzibilului, formează domeniul exclusiv al cre-

dinţii. Totuşi religiunea şi ştiinţa au un punct comun de întâlnire: siguranţa necondiţionată a existenţii lui D-zeu.

Esistenţa lui D-zeu se poate dovedi, după Mocsonyi, cel puţin în înţelesul de cauză primă a lumii, în înţelesul de o inteligenţă universală, care străbate totul, care însă nu e permis a o identifica cu substanţa universului, după cum susţine panteismul. O mai apropiată caracterizare a lui D-zeu ştiinţa nu o poate da nici cum. Aci întrevine credinţa, şi întregeşte, pretinzând ea din acea necesitate a sufletului personificarea lui Dumnezeu; asemenea tot numai religiunea (credinţa) poate să dea desluşire despre lumea cealaltă şi despre ultimele chestiuni ale vieţii.

Resolvarea dată de Mocsonyi nu este originală, adevărat; ea se uneşte în ideile fundamentale cu ale şcolii neo-kantiane, care de asemenea restrânge ştiinţa la cunoaşterea lumii, şi credinţa, ca cunoaştere practică, o separă strict de ori ce cunoaştere teoretică. Autorul se şi deosebeşte înse, favorabil, de neo-kantiani, prin faptul că ţine tare la valoarea obiectivă a cunoaşterii şi la posibilitatea teoretică, a dovedirii existenţii lui D-zeu. *Aceasta deosebire este esenţială şi nu se poate trece cu vederea.*

Totuşi resolvarea aceasta a chestiunii e tot aşa de neîdestulitoare, ca şi cea a neo-Kantianilor. Desigur că credinţa şi ştiinţa sunt pe pace dacă li-se asignează terene cu totul separate şi dacă li-se ia ori ce suprafaţă de atingere este eschisă ori ce frecare. Dar idealul unei împăcări, o adevărată pace lăuntrică, ar avea loc numai atunci, când şi pentru obiectele religiunii s'ar putea da o siguranţă teoretică. Autorul înse o astfel de împăcare o ţine eschisă a priori, prin »încomprehensibilitatea transcendentelor. Aceasta »încomprehensibilitate« e susţinută, fiindcă o susţine filosofia »modernă«, ear de dovedit nu se dovedeşte. Se trece de tot cu vederea, că şi astăzi sunt numeroase spirite agere, cari trăiesc cu convingerea, că şi numai cu raţiunea se poate câştiga câte ceva din cunoaşterea religioasă. — Operele acestor înveţaţi ar trebui să fie apretiate înainte de a se enunţa aserţiunea despre incomprehensibilitatea tuturor obiectelor religioase. După ce deci autorul recunoaşte valoarea absolută a legilor logice, chiar şi dovedirea existenţei lui Dumnezeu ca inteligenţă universală, o înţelegere cu el nu ar fi prea de tot grea. Asemenea nu s'a cercetat nici cealaltă chestiune, că oare privitor la partea cu adevărat incomprehensibilă din religiune nu s'ar putea câştiga pentru om o asigurare teoretică din partea lui D-zeu printr'o nemijlocită descoperire, prin revelaţiune dumnezeiască?

Resolvarea ce o dă autorul este înse nu numai neîdestulitoare, ci chiar şi pentru religiune, pre care autorul ar voii să o scuteasca,

este direct distructivă. Religiunea nu poate suporta pe timp îndelungat o astfel de izolare, chiar și în cazul când ea ar fi, cum crede Mocsonyi, numai o pură necesitate sufletească. Dacă nimenea nu-i poate da omului o siguranță reală asupra lumii obiectelor religioase, atunci și ea îi poate face serviciul ce i-l face lumea poveștilor fantastice, dar un izvor de nădejde cu încredere și de întărire lăuntrică, nu-i poate fi nici când.

De aceea ori cât prețuim intențiunea bună a Autorului, totuși nu-i depunem cartea cu vreo mulțămire. Cea ce căutăm și așteptăm nu ne dă.

Dr. F. Sawicki.

*

Traducem acest articol din »*Philosophisches Jahrbuch*« din Fulda (IV. Heft 20 Band, pag. 479—481), pentru a se vedea, că deși colaboratorul nostru a resumat bine esența recenziunii, totuși în întregime articolul arată o mai desăvârșită apreciere a intențiunii și nisuiței d-lui Alesandru Mocsonyi, de cum s'ar fi părut. Socotim, tocmai de aceea, că va trebui să mai revenim asupra valorosului studiu al D-lui Mocsonyi. —

Crestături.

— Biserica ortodoxă din Rusia pre cum anunță toate foile noastre, după lungi studii făcute sub conducerea marelui principe Constantin Constantinovici, președintele Academiei de științe din S. Petersburg, la intervenția guvernului, a hotărât a introduce călindarul cel nou, așa numit gregorian, așa cât cu 1 Martie Rusia întreagă, și cea oficială civilă, și cea bisericească, intră în rândul statelor europene. Prin aceasta corectură a călindarului vechiu ea face o corectură vieții publice, care a suferit mult din pricina unui simplu prejudiciu, susținut numai pe motive religioase cu totul deplasate. — Dar oare noi Românii, cari în multe privințe ne ținem mai avansați, și măcar după latinitatea neamului nostru ar trebui să fim mai puțin orientali, și mai mult europeni, până când vom rămâne cu 13 zile în dărăptul celei alte lumi civilizate? Dacă n'am avut curajul să ne luăm

gloria de a fi făcut noi mai întâi acest pas reclamat de știință și civilizație, ar trebui să avem măcar înțelepciunea de a urma curând pilda bună a unui vecin așa de puternic. Guvernul României ar face un pas cultural de epocală însemnătate de a iniția la sfântul Sinod din București, aceasta reformă, desigur nu prematură, mai ales într-o țeară care atâtea reforme mai puțin corespunzătoare le-a adoptat repede, și atunci, doar atunci, ne vom hotări și noi, cei mai din Apus, a ne adapta și în biserică calculul timpului, pe care-l avem de fapt în viața noastră publică și privată de o potrivă. —

Faptul ar contribui desigur la înfrățirea creștinătății, care pe lângă atâtea alte pretexte iscodite pentru a acoperi motivul adevărat al urilor păgâne, se mai deosebea faptic și destul de crud și prin călindar, deși nu este înșirat încă între punctele de deosebire confesională!

Ear în epoca asta de stăpânire a ideilor necreştine, sau mai bine semitico-anticeştine, o înfrăţire cât mai sinceră a tuturor popoarelor creştine, spre binele nostru al tuturor ar fi.

— **Dela fraţii din Macedonia** numai încetează a ne veni ştirile cele mai grozave despre şi mai grozavele crime cele sevârşesc Grecii, sub conducerea şi la îndemnarea necontenită — cu vreme şi fără vreme, cum zice Apostolul — a drept credincioşilor şi dreptmăritorilor Archierei greci, cari pe terenul acesta vor să aplice cuvântul Scripturii de a fi »vânători de oameni.« Cruntă şi blăstămată vânătorie dela aceşti nevrednici urmaşi ai apostolilor, pe cari noi Românii, cari atât de mult ne urâm unii pe alţii, pe părinţii şi binefăcătorii noştri, — nu suntem în stare nici a-i înfăra, dar de unde, a-i înfrâna. Atâta a scăzut spiritul public, şi atâtea miserii ne rod la inimă, pretutindenia, încât nici mila de fraţii ucişi, martiri ai rasei şi ai limbei noastre, nu ne mai mişcă, ba n'ci măcar ura şi dispreţul călăilor lor făţarnici nu mai avem energie a-l areta. În aceasta stare psihologică a lăncetării şi blazărei, ne cade bine a afla din »Viitorul« dela Bucureşti că la Roma — da, tot numai la Roma — se mai ridică cuvânt, nu numai pentru

naţionalităţile din Ungaria, ci chiar şi pentru fraţii, părăsiţi de noi şi de al lor, din Macedonia. În 23 Ian. n. 1908 a ţinut scriitoriul italian Battista Pellegrini o conferenţă despre conflictele naţionale din Macedonia, pe care a ilustrat'o cu proiecţiuni mişcătoare. Conferenţiarul relevează influinţa culturei italiene la Albanezi şi la Români, mai ales pe ţermurul Adriaticei. Românii — zice — mai mult încă decât Albanezii iubesc Italia, deopotrivă ca şi România. Pretutindenia în călătoria sa prin Macedonia conferenţiarul a fost primit cu nespusă dragoste de către *Români*. Acest lucru îl constată în rapoartele lor toţi agenţii civili şi militari ai Italiei. — O dovadă mai mult, că sângele apă nu se face, şi că nici veacurile de robire fanariotă, bisericească şi civilă, nici slăbiciunile fraţilor mai mari, cari n'au curajul, nici puterea, să-i apere şi să-l smulgă din cătuşa grecismului, n'au slăbit pe aceşti fraţi din Macedonia, cari mai ilustrează şi acum cuvântul lui Samuil Clain, care este cuvântul Romei: „Mult iaste a fi născut Român“ — şi se pare, că dacă nu vor fi mântuiţi pentru româtime, ei se vor renaşte pentru Italieni, redând cuvântului înţelesul antic: *civis romanus sum*.

CRONICA.

— *D-l Ioan Isaic*, noul paroch al Feneşului-săsesc, a foat introdus Duminecă, 26 Ian. în parochie. Feneşenii au făcut doritului lor părinte o primire frumoasă. La capul satului noul preot, însoţit de protopopul seu Dr. Dăianu, a fost întâmplnat de o ceată de credincioşi mai tineri şi bineventat prin înveţ. Ioan Căian. La poarta bisericeii a fost aclamat de o mulţime imensă, a cărei bucurie a tălmăcit-o înveţ. Ioachim Pop. La sfânta liturgie biserica cea mare a canonicului Căian a fost îndesată. Erau de faţă şi reprezentanţii comunei şi ai inteligenţii locale. Au celebrat protopopul asistat de On. E. P. Pécuarariu, adm interinal şi noul paroch. După evanghelie a predicat E. P. Pécuarariu, luându-şi adio

dela credincioșii sei de 2 luni. La sfârșitul liturghiei s'a făcut instalarea solemnă, în cadrul unei vorbiri mișcătoare a protopopului Dr. Dăianu, la care a răspuns, cu entuziasm, noul preot. Sara a fost producțiune teatrală, cină comună, cu poporul în școală și petrecere veselă. Fie de bun început, și cu dragoste frățească înainte, în unire păstor și turmă, pentru școală și prin școală!

— † *George Telescu*. Episcopia Lugojului e în doliu. Unul dintre consilierii diecesani, cel mai tiner în oficiu sfințic al Preasfințitului Episcop, care abia din toamnă s'a mutat la Lugoj, *George Telescu*, fostul protopop al Aradului, a murit pe neașteptate. Reposatul, deși n'a luat cine știe ce rol mare în viața publică a fost un bărbat vrednic, om cult, cumpănit, credincios bisericei și neamului său.

Pierderea sa e cu atât mai simțitoare, că la vârsta sa era în deplină vigoare și mai putea face multe reale servicii diecesei, care l'a pus în statul maior al clerului seu. —

Despre tristul cas am primit următorul anunț:

Capitulul bisericei gr. cat. din Lugoj cu adâncă întristare face cunoscut cumcă Reverendissimul domn *Georgiu Telescu* canonic prebendat al bisericei catedrale din Lugoj, examinator prosinodal, asesor al sfântului Scaun consistorial etc. după un morb scurt, dar greu, provăzut cu sfințele sacramente, a reposat în Domnul în 22 Ianuarie 1908 la 10 ore seara, în anul 68 al etății și 3 al canoniciei sale. Osemintele pământești se vor înmormânta în cimiterul comun din loc în 24 l. c. la 2 ore p. m., iar sf. Liturghie pentru sufletul adormitului se va ținea în biserica catedrală Sâmbătă în 23 Ianuarie a. c. Lugoj, 23 Ianuarie st. n. 1908. Fie-i țărâna ușoară și memoria eternă! Capitulul catedral gr. cat. de Lugoj.

— Esprimăm condolențele noastre veneratului capittu, precum și îndureratei familii.

— † *Augustin Antal* archidiacon onorar, asesor konzistorial, protopopul districtului Beiuș, membru fondator al Asoțiațiunei pentru cultura și lit. poporului român, a încetat din viață în 26. l. c. n. după un morb scurt, provăzut cu ss. taine, în anul al 69-lea al vieții, 45 al căsătoriei și 44 al preoției. Îl deplânge o numeroasă și distinsă familie.

— † *Augustin Blășianu* Asesor konzistorial, protopop și paroch gr. cat., a reposat după un morb greu și îndelungat Luni în 23 l. c. 1908 la oarele 2 din noapte în anul etății 61 iar al preoției 36, fiind împărțășit cu Ss. taine, în Zăbran, la 13 Ianuarie 1908. Întristata soție: Maria Victoria n. de Andrassy, Victor, August, Adofina m. Hodârneu, Drosida m. Isaicu, Veonilla ca fii și fice. Josefina n. Dobrozemsky, Marioara n. Antal, Mihail Hodarneu, Ioan Isaicu ca nurori și gineri.

— † *Iuliana G. Vancea născ. Grama*, din Blaj a încetat din viață în 21 Ian. n. 1908, după scurte suferințe, împărțășită fiind cu ss. Sacramente ale muribunzilor, în al 66-lea an al vieții și al 37-lea căsătorii. O deplâng: Georgiu Vancea ca soț. Mariți și soțul Aurel Pop, Cornelia și soț. I. Br. Hodosiu, Ioan Victor și mireasa Nelli Deac,

ca fii. Mariţi, Getta, Margareta, Aurelia, Alma, Corneliu, Lia, Livius, Letiţia şi Lia, nepoţi şi nepoate. Benjamin Fulep, ca unchiu, Văd. Anna Pop şi fiii, Văd. Amalia Grama, ca surori. Văd. Maria Grama născ. Ilek, ca cumnată.

— † *Sabin*, micul îngeraş al d-lui Dr. V. Crişan, şi soţiei sale Sabina n. Pop, din B. Huedin, a încetat din viaţă în 24 Ianuarie 1908 seara la 8 oare. Condolenţele noastre întristatei familiei.

— »*La Croix*«, ziarul catolicilor francezi intenţionând a face o societate pe acţiuni, care să susţină presa — în primul rând acest organ, — s'au subscris în scurtă vreme peste 3 milioane de franci. Directorul ziarului a încheiat subscripţia înainte de termen vedând că prin atâtea subscripţii s'ar îngreuna numai mersul societăţii. Ce deosebire între Francezi — şi între Români de pildă...

— „Corul bisericesc gr. or. rom.“ din Turda aranjează Duminică, în 16 Februarie st. n. a. c. al IV. lea Concertul popular urmat de dans. Invitarea e tipărită în tipografie străină.

— Numărul acesta se expedează numai abonaţilor cari şi-au plătit înainte abonamentul. De regula aceasta ne vom ţinea strict şi pe viitor. —

— Restanţierii sunt cei mai tipici cetitori ai foilor româneşti. „Neamul Românesc“ mărturiseşte că are 4000 de „abonaţi“ şi totuşi are deficit; fiind că nu plătesc. Ei bine, atunci ne mulţumim cu mai puţini, bine plătitori, deci cu dreptul şi cu faptul abonaţi, nu numai cetitori.

— Tradiţionalul Bal Filantropic de Trei-sfinţi se va da în Blaj la 12 Februarie n. în sala »Hotelului Univers«. Venitul curat este destinat pentru »Fondul studenţilor morboşi«. Comitetul aranjator este compus astfel: Dr. Octavian Prie, preşedinte. Flaviu C. Domşa, secretar. Oct. Bonfiniu, cassar. Alexandru Ciura, controlor. Iacob Murăşan, Valer Suci, Traian German, Dr. Ambrosiu Cheţan, Gavrilă Precup, Dr. Ioan Raţiu, Augustin Caliani, Ioan Băgăian. Începutul la 8 oare sara. Preţul de intrare: de persoană 2 cor., de familie 4 cor. Suprasolvirile se primesc cu mulţumită şi se vor cuita pe cale ziaristică.

— Proiectul de lege pentru esproprierea forţată a Polonilor din Prusia, cea mai brutală măsură într'o ţară cultă, a fost votată de Reichstag şi în a treia cetire. În contra nedreptei legi au votat, pe lângă Poloni, întreg centrul catolic. Constatăm faptul, pentru onoarea ce se cade simţului de umanitate, fără a face »osonale« catolicismului, ca să nu supărăm pe teosoful nostru confrate de la Şimleul-Silvaniei.

— Sărbări mari au avut loc întru pomenirea Sfântului Ioan Gură-de-Aur, la »Roma«, cea veche şi cea nouă, în zilele 24—27 Ian. În Constantinopol tot uniţii au celebrat mai cu seamă pomenirea Marelui Patriarch şi al lumii învăţător, servind sfânta liturgie pe rând în limba slavică şi grecească, şi predicând, greceşte, italieneşte şi franţuzeşte. În Roma cea veche, s'a celebrat liturgie solemnă în biserica sfântului Atanasie, apoi în capela »Propogandei« unde — poate, nu ştim pozitiv — s'a slugit româneşte prin Episcopul Lugojului Dr. Vas. Hossu, care reprezenta la ceste serbări Biserica română unită cu Roma. Era planul să se celebreze liturgia sfântului Ioan gură-de-Aur, chiar în basilica

Sân-Petru, în capela canonizărilor »aula delle beatificazioni« unde se păstrează osămintele marelui Arhiepiscop al Răsăritului creștinesc, dar din anumite pricini, fiind Papa cam bolnav aceasta solemnitate s'a amânat pe ziua celor Trei Sfinți Arhiepiscopii, adică 12 Febr. n.

— Astfel pomenirea marelui Dascăl al lumii va ținea încă îndreptate sufletele, ce se știu însufleți pentru ideale, spre acea epocă de fericită frățietate creștinească, pe care Eroul celebrat al virtuții creștine a reprezentat așa de frumos în viață și învățăturii sale, epocă pe care au zdrobit-o numai patimile ordinare și după a cărei revenire și pe viitor fiește care bun suflet creștinesc se dorește. Calea ei atarnă dela noi să o pregătim întru iubire și frăție, mai ales propovăduind cuvântul adevărului în înțelesul celor Trei-Sfinți ai Răsăritului și deosebi cum ne-a arătat-o S. Ioan Chrisostom în faptele și cuvintele sale, pe cari N. O. Brânzeu așa de frumos le-a grupat în »Unirea«. (v. art. S. Ioan gură-de-Aur, și unitatea bisericească — Relațiile lui cu Roma. —)

— D-l *Alexandru Borza*, croitor în Cluj, a dat 10 coroane pentru acoperirea prețului noii grădini ce biserica din Cluj a cumpărat-o lângă școala cea nouă. D-zeu să-i respătească, și să dea mulți astfel de credincioși bravi.

— P. S. Sa Episcopul Lugojului, *Dr. Vas. Hossu*, după cum aflăm din Roma, luând parte la serbările întru pomenirea s.-tului Ioan Chrisostom, a celebrat în 28 Ian. n. 1908 o sfântă liturgie românească în Baselița sfântului Petru, la altariul capelei, care cuprinde mormântul marelui sfânt Patriarh al Răsăritului.

După sfânta liturgie, la care a asistat multă și aleasă lume, P. Sfinția Sa Episcopul Lugojului, a fost primit în audiență la Sfinția Sa Fericitul Părinte Papa Piu al X. Audiența foarte afabilă a durat aproape un ceas. —

Din Roma Episcopul Lugojului a plecat de a dreptul la Viena, pentruca să iee parte la *delegațiuni*, unde a fost chemat în locul Episcopului de Vesprim baronul Hornig Károly.

— Autoritățile turcești s'au pus în urmărirea pseudo călugărilor.

— Patriarhatul din Constantinopol a luat hotărârea — zice »F. Diec«. — să convoace un sinod mare, la care să fie invitații toți metropoliți (poate și cei din Macedonia?) și cei 5 patriarhi; vom vedea.

— Arhiepiscopul de Paris, Cardinalul Fr. M. Benjamin Richard, a reposat în 28 Ian. a. c. în etate de 89 de ani. În timpul din urmă isbucnind nenorocita luptă contra bisericei în Franția venerabilul bețrân a fost adeseori centrul atențiunilor, mai ales în acea zi memorabilă din toamna anului 1906, când silit și-a părăsit rezidența sa, pentru a primi ospitalitatea unui conte credincios. Succesorul reposatului prelat este Mgr. Amette, fost coadjutor din 1906 cu dreptul de succesiune, un bărbat cult de 57 ani.

»Călimdarul dela Cluj«. pe 1908. Conține și un material instructiv și drăgălaș, frumoase gravuri, în frunte cu G. Barițiu, părintii sei, casa naterii, și a. Prețul Format de buzunar.

(»Biserica și școala« din Arad XXI. nr. 51.)

Cărţi — Reviste — Ziare.

Petru Maior — plagiator?

În anul trecut s'au tipărit cu litere latineşti *Propovedaniile* lui P. Maior şi Sam. Clain, aceşti mari preoţi români, cari şi ca scriitori şi ca oratori bisericeşti populari au rămas până astăzi neintrecuţi la noi. Ale lui *Maior* au apărut ca al treilea volum din Predicile lui, editate cu cuvenită îngrijire de părintele protopop Dr. E. Dăianu, Ale lui *Clain* s'ar fi tipărit şi ele sub aceeaşi pază, dacă un alt preot cu socoteală mai pripită n'ar fi imitat, prea pripit, fapta protopopului Dăianu, şi n'ar fi tipărit el (părintele Nicorescu din părţile Aradului) aceste opere neperitoare.

Despre editarea făcută aici la Cluj s'a exprimat ologios toată presa (bine înţeles presa cinstită, de care singură poate fi vorbă aici.) În deosebi părintele G. Tulbure, un pricepetor nepreocupat a apreciat aceasta muncă de bine cu atâta sinceritate frăţească, în cât poate fi luat de model cum trebuie să se trateze preoţii români, fără deosebire de confesiune, pe terenul curat al culturii şi literaturii. (bine înţeles: nu al lătrăturei, care începe a-şi avea şi ea presa sa.)

Despre Vol. I şi II al »Predicilor« părintele Gh. Tulbure, a vorbit cu o frumoasă limpezime în »Lucaşărul« (a. V. nr. 8 pag. 182.) Ear despre Propovedanii publică o tot aşa de »sinceră şi dreaptă apreciere« în »Revista Teologică« II. nr. 1 pag. 41—2.

Nu hesitează a repeţi şi aici p. T. că »predicile lui P. Maior, deşi alcătuite înainte cu aproape un veac, vor face, de bună seamă preţioase servicii preoţiei româneşti doritoare a se avânta la propovăduirea cuvântului de învăţătură. Aceasta pentru că alcătuirea acestor predici e cea mai creştinească şi cea mai românească, iar limba lor e uşoară, curată şi frumoasă »aşa cum s'a sfinţit ea în slujba sfintei biserici« — vorba editorului.

După ce analizează propovedaniile şi relevează îndrumările practice, pe cari modestul lor »culegător« le dădea preoţilor, ca un adevărat protopop, ce era, recensentul îşi formulează astfel judecata sa despre ele:

»Cu pilduri potrivite din sfânta Scriptură a Vechiului testament şi din viaţa popoarelor vechi P. Maior în faţa mormântului deschis ştie să zugrăvească, în chip convingător, rostul adevăratei vieţi creştineşti şi idealele după care trebuie să nizuiască creştinul pentru ca viaţa lui de pe pământ să fie plăcută, ear despărţirea de dânsa uşoară. În chipul acesta fără să fie o simplă înşirare de citaţiuni şi fraze patetice, chemate să stoarcă numai lacrimi trecătoare — cum prea ades se obicinueşte — propovedaniile lui P. Maior sunt cuvintele adevărate şi înţelepte ale omului cugetător şi cunoscător al vieţii, sunt sfaturile păstorului bun şi înţelegător al sufletului omenesc«.

Pe când face însă o aşa de dreaptă şi frumoasă judecată asupra bunului protopop învăţat, bunul părinte G. Tulbure, desigur fără nici o rea intenţiune, sub impresia primă a unui fapt cuprinzător, pe care dânsul la descoperit mai întâiu, admite la adresa lui şi o astfel de

bănuială, care cu ori câtă bunăvoință am esplica-o, de ar fi faptică, l'ar umbri. De aceea ne grăbim a-o delătura, pentrucă nu se poate admite cu dreptate.

P. Tulbure află anume că în volumul de »Propovedanii« ale lui S. Clain, tipărite de preotul Nicorescu, vre-o 6, anume cele însemnate cu nr. 10—15, sunt din cuvânt în cuvânt una cu cele ale lui P. Maior însemnate 30—32, și 34—36. Din faptul acesta, desigur surprinzător și curios, — necunoscând, cum mărturisește, edițiile prime, originale ale »Propovedaniilor,« și după ce nici unul din editori cu litere latine nu relevază faptul, părintele Tulbure, zic, ca să-și deo o soluțiune, face următoarea conclusie:

»Evident, că aici avem de a face cu una din acele copieri nevinovate și preafndatinate (? «Răv.») la vechii scriitori, care în terminul literar de stăzi se chiamă plagiare.»

La aceasta credință, ori cum, puțin măgulitoare pentru protopoul Reghinului, îl duce faptul, că Clain și a publicat ale sale Propovedanii mai curând (1784, nu 1749, cum greșit s'a tipărit în ed. dela Cluj.) că Maior, cum însuși mărturisește în al său »Cuvânt înainte« (pag 10, nu 11) a cunoscut Propovedaniile blândului călugăr; și că, în fine, însuși P. Maior mărturisește că sunt »culese«, nu alcătuite, ori izvodite de el. Ei bine, ne grăbim a spune, în cinstea marelui Maior, că el »culegerea« n'a înțeles'o așa literal, ca și cu grebla ori cu furca, să iee de a gata din munca lui Clain; nu, ci sub culegere el înțelege de sigur, o modestă compilație din feliuriti autori străini, pe care el i-a asimilat, ca albina, culegătoare, întru mierea sufletului seu românesc.

Avem înainte-ne edițiile prime, originale, ale »Propovedaniilor« celor doi luceferi ai *amvonului* românesc. Nu avem înse ediția a II. din Sibiu alui »Clain«, din 1842, nici a III, făcută de păr. Nicorescu, (1907) care nu ne a învrednicit măcar de un exemplar de onoare, ca să-l vedem. Dar și fără de acestea putem constată adevărul. N'a plagiat nici P. Maior pe Clain, și nici viceversă. Ci s'a întâmplat se vede, tocmai cea ce părintelui Tulbure i-se pare „prea puțin aproape de adevăr“, anume: Editorul din 1842, din Sibiu, tipărind „Propovedaniile“ lui S. Clain, cari de fapt sunt numai 7 la numer, cu iertăciunile 8 — și-a permis, să le mai adaugă câteva din ale lui P. Maior, ca să deo un volum mai gros. Ear părintele Nicorescu, nu mai superior în gândire decât colegul seu din 1842, a tipărit se vede ediția aceasta II. din Sibiu, și poate nici n'a cunoscut ediția originală, din Blaj, 1784. —

Cartea lui Clain* are numai 139 pag. alui P. Maior, în format mai mare, are 304 pag.

P. Maior, după un lung „Cuvânt înainte“ are 40 Propovedanii, și pe urmă iertăciuni. Clain înse, după un scurt cuvânt »Cătră cetitori« (2 pag., dă 7 »învățături«, adevărat mai lungi ca ale lui P. Maior, apoi »iertăciunile«, mai adauge doue cuvântări: 1.) Cuvânt de moarte (culese din scrisorile sfântului Vasilie de Simion logotetul) și 2.) Cuvânt

* Propovedanie sau învățături la îngropăciunea oameșilor morți, acum de Preotul Samoil Clain de Sad făcute. Cu bună voința celor Maimari. Tipăritus'au în Blaj, cu tiparul Seminariului. 1784.

pentru eșirea sufletului (a celui dintru sfinți Părintelui nostru Chiril Archiepiscopul Alexandriei).

Nicăiri Maior n'a plagiat, nici măcar părți de la Clain. Din contră se deosebește de el în toată privința, în stil, împărțire, tratare. E mai scurt în frase, mai energic, mai avântat, așa putea zice scurt: superior. —

Convin într'una: fie care își ia o devisă din Scriptură drept *motto*. Ei bine nici în aceste devise nu convin, decât în 3—4 locuri. Și atunci când au aceeași devisă, mănecarea și tratarea subiectului este deosebit la fiecare.

Deci rămâne de constatat, că dacă ed. de Sibiu și cea de Arad (alui Nicorescu) sunt identice, atunci cea din urmă nu e după original. Iar editorul din Sibiu a luat de la Petru Maior și a adăugat la alui Clain, mai cât avea Clain, adică 6 cuvântări. E de înțeles altfel procedura speculantului editor, nouă necunoscut. Anume Clain avea predici tot pentru oameni morți de rând, abia una, a VII-a era: la prunci morți. De aceea îi mai adăuge una a 30-a de același gen de la Maior. Cele lalte, *plagiate* de la Maior, sunt tot cuvântări la preoți morți (31—36). E și de înțeles, că P. Maior, ca protopop va fi avut de înmormântat mai mulți preoți, de cât călugărul Klain. Și de aceea e probabil ca toate acele propovedanii au fost spuse de fapt de protopopul Maior. Avea deci de unde — și pentruce — lua editorul cel din 1842, de la Sibiu. Dar că sub ce judecată cade procedura din 1907, a preotului Nicorescu, asta o lăsam să o judece alții...

— **Despre Recăsătoria preoților,** de Dnra Emilian Voiutski archipresbiter-staurofor și profesor la facultatea teol. din Cernăuți. — Chestiunea căsătoriei preoților veduvi, pusă la dezbateri de preoții Sârbi și Ruși, și susținută, ca îndreptățită și posibilă, de Episcopul din Zara, Dr. Nic. Milaș, într'o broșură, care a fost tradusă și primită cu simpatie în »Rev. teol.« din Sibiu, este cercetată și scărmanată de învețatul profes. de la Cernăuți. Ne mărginim a constata că autorul, cu cumpet mult în formă, dar cu belșug de erudițiune în fond, reduce grozav, dacă nu chiar nimiceste total, broșura Sfinției Sale de la Zara, despre care constată proceduri neadmisibile în știință, mai ales în chestii așa grave; traduceri greșite, omisiuni din citate, adăugeri și reticente nepermise.

Conclusia autorului o putem resuma astfel:

»Trebuie să concedem, că în biserică au provenit casuri, unde au fost ordinați digami în diaconi, presbiteri și Episcopi. Aceste casuri au fost însă numai sporadice și au provocat întotdeauna contrazicere și rezistență la majoritatea covârșitoare a Episcopatului, așa încât au dispărut cu totul. Trebuie să concedem, că a domnit cât-va timp și abuzul că unii clerici din ordinele maiore se căsătoriau și după chirotonie. Acest rău însă să stărpit prin canonul al treilea al sinodului trullan. Astăzi deci exlude biserică cu totul pe cei digami de la chirotonie, iar pe cei ce s'au căsătorit după chirotonie îi depărtează din cler și poruncește ca ei să se despărtească de soțiile lor. —

Și aci se află oare care deosebire în concepțiunea canoniștilor occidentali, și cei orientali.

Occidentalii privesc ordinul sf. Pavel, pe care se întemeiază doctrina și usul, ca o lege bisericească, de la care Papa poate se dispenzeze pe un laic, care a căzut în *bigamia vera*, și vrea să fie preot, ear episcopii pot dispensa dela bigamia interpretativă sau similitudinaria. Orientalii sunt aici mai severi și consideră cuvintele sf. Pavel ca o lege dumnezească, cea ce e cu atât mai nefavorabil ideii propagate de Episc. Dr. Milaș

De aceea eruditul profesor dela Cernăuți apelează la toți cei chemați »să păstreze deplină doctrina bisericeii ecumenice«.

„Deci aceia cari ar voi să urmeze moderniștilor și să propage modernismul, ar trebui să fie vesteziți. (De *cine*? ? pentru modernismul și demagogia își întind mâna de frăție la acest lucru asevios«. (pag. 40.).

Broșura are 46 pag. și e tipărită în Cernăuți, la soc. tipogr. bucovineană; prețul nu e arătat.

Dr. E. D.

— **Dicționarul Academiei.** Academia Română a început a publica dicționarul limbei române, a cărui lucrare a fost pusă la cale din inițiativa Maj. Sale Regelui Carol. Opera aceasta de valoare este încredințată d-lui Sextil Pușcariu, profesor universitar la Cernăuți, care și-a asociat ca colaborator pe profesorul Rădulescu-Pogoneanu. Unul va lucra partea cuvintelor vechi ale limbei, iar celalalt neologismele. Ei mai au ca ajutoare pe profesorii C. Gălușcă din Iași și C. Lacea din Brașov. Dicționarul apare în 3 volume. Prețul lor face 60 lei, abonate însă înainte numai 40 lei.

Quo vadis — românește. Aflăm cu plăcere că »Biblioteca pentru toți« din București a publicat într'o nouă traducere românească, cu ilustrațiuni, celebrul roman al lui *Sienkiewicz*, cel mai mareț roman istoric al veacului trecut. Știm că mai esista o traducere a acestei oper cu adevăr artistică de valoare, dar era cam incompletă și pripit tradusă. Nu cunoaștem mai de aproape ediția Bibliotecii pentru toți, dar numele traducătorului, Haralamb Lecca, cunoscut poet și scriitor, este o garanție. Felicităm pe scriitor și editor pentru aceasta idee, și sperăm că asupra scrierii vom mai reveni.

Haralamb Lecca.

— *Fizică și chemie* pentru școlile populare, lucrată pe baza noului plan ministerial, de Aurel Ciortea și T. L. Blaga, profesori, în Braşov. Editura libr. Ciurcu. Preţul 70 fil. Cartea, întărită cu 89 ilustraţiuni, e lucrată cu competenţă și multă pricepere. Ca centru al instrucţiei se pune experimentul, în cât se poate făcut chiar de elev. Astfel autorii dau întâi experimentul, apoi experienţele câştigate, în urmă legea fizică. Experimentare sinteşte a împrietini pe elevi cu natura și legile ei, cea ce fiind și distractiv, e ușor și plăcut. Recomandăm aceasta carte învețătorilor nostri.

— *Revista Teologică*, redactată de profesorul seminarial Dr. N. Bălan, din Sibiu, și-a încheiat anul prim al existenței sale cu 2 nri bogăți și interesanți. Numerul 11 este introdus prin un studiu foarte frumos despre »S. Ioan Gură-de-aur,« de Dr. Bălan. Limpede și frumos, într'o limbă desăvârșit literară, Dr. Bălan povestește viața plină de triumfuri și umiliri, de iubire și de dureri, a celui care s'a făcut cu adevărat »Mare Dascăl al bisericei creștine de pretutindenia.«

»In epoca de aur a literaturii bisericești — așa începe autorul — datoria sfântă a propoveduirii cuvântului dumnezeesc, mântuită de prigonirea sângeroasă a celor trei veacuri de mai înainte, își serbează unul din cele mai strălucite triumfuri ale sale din toate timpurile, prin geniul oratoric al sfântului *Ioan Gură-de-aur.*« In tonul acesta solemn de panegiric, e ținut articolul până în fine, pe 9 pagini, când încheie între altele:

»Astfel s'a sfârșit acest vrednic urmaș al lui Christos și al apostolilor, pecetluind prin moartea sa eroică conștiința datoriei și a dreptății, puterea adevărului și a moralei, pe care a propoveduit'o în viața sa și statorind pentru toți urmașii sei pilda neperitoare, că dacă au luat asupra lor crucea lui Christos, când interesele bisericei vor cere, trebuie să aibă virtutea sufletească a o duce și pe Golgota.« —

Păcat numai că într'un cuvânt așa de solemn autorul, în loc să-și arete generositatea sa de bun teolog creștin față cu Roma creștină, care păstrează osemintete celui mai mare geniu din Răsărit al bisericii, în cel mai măreț monument al Apusului, în basilica sfântului Petru — și în loc să indigiteze asupra acestei sfinte legături de frățietate, pe care numai slăbiciunile și patimile omenești au încercat să o turbure, — printr'o notă »prizărită«, tăgăduște fățiș episcopatul Sf. Petru în Antiochia, istoricul centru și al activității apostolice, cu cuvântul, a Sf. Gură-de-aur, și turbură astfel frumseța acelei splendide legături sufletești a sfântului Ioan cu apostolul Petru, legătură ce a esistat de fapt în Antiochia, unde amândoi de pe același amvon au zelat cu cuvântul, ca și în Roma, unde sub acelaș sfânt acoperemânt își au mormântul. Faptul e cu atât mai regretabil, că notița cu pricina nu corespunde adevărului istoric, și între cei ce o desmint este însuși s. *Ioan Gură-de-aur* »marele Dascăl al bisericei creștine de pretutindenia.« »Unirea,« în nrul seu închinat pomenirii s. Ioan Chrisostom, și reflectează, cu toată dragostea și cinstea, confratelui sibian, citând din cuvintele Dascălului gură-de-aur, care zicea întru pomenirea s. Flavian:

»Aceasta încă este o prerogativă de demnitate a cetății noastre (Antiochia) că pe principele Apostolilor l'a primit dela început, de învățător. Pentru că a fost cuviincios, ca ea, care mai înainte decât toată lumea a fost împodobită cu numele de creștin să primească de păstor pe întâiul Apostolilor. Dar primindu-l pe acela de învățător, nu l'am păstrat pentru totdeauna, ci l'am lăsat cetății împărătești a Romei.«

— Pe cum se vede deci zice d-l Dr. Victor Macaveiu, autorul articolului din »Unirea« — sf. Chrisostom, predicatorul bisericii din Antiochia încă crede »iscodirea tradiției apusene« despre întemeierea bisericii din Antiochia și despre cei 7 ani de episcopat ai stului Ap. Petru, la aceea biserică. — În acelaș nr. cuvinte sincere despre cartea Episcopului Prohaszka. »Iesus Christos și viața modernă.«

— Din nr. 12 al »Revistei teol.« — relevăm o escelentă predică de Crăciun, întocmită după P. P. (cine-i?) de N. Cârstea. Rar se poate ceti o predică mai frumoasă ca formă, ca limbă dulce românească, și mai bine alcătuită, ca fond. Pe lângă ea este strigătoare banalitatea și golătatea celeilalte predici, tot de Crăciun, care-i premerge. — În colo. (S. D.) mai susține și după mărturisitele și doveditele greșeli pe Dr. N. Milaș, cu »recăsătoria.« Așteptăm să vedem ce va zice revista despre studiul Dr. lui Voiutschi, dela Cernăuți.

— Cu nr. 1 1908. »Revista« intră cu mai mari nădeji în anul al II. Constată că și împotrivirea câtorva mireni pripiti, cari propoveduiau »înțelepciunea molitvelnicului« s'a dovedit pripită, căci treptat s'au revocat toate părerile. Din acest nr. relevăm art. d-lui Dr. Bălan despre oratoria s. Ioan gură de-Aur și aprecierile limpezi, frățești, despre Propovedaniile lui Maior, de G. Tulburé, articol asupra căruia insistăm intralt loc.

Nr. 1. Anul II. al »Revistei teologice« are altfel următorul cuprins: Cătră cetitori Redacțiunea. Sărbătorile împărătești G. Pletosu. Din trecutul bisericii române bihorene Gruia. Sf. Ioan Gură de-Aur Dr. Nicolae Bălan. Monumentul lui Șaguna Dr. I. Borcia. Din scrierile sf. Ioan Gură de-Aur G. Pletosu. Predică la Dumineca XXXIII după Rusalii Dr. Ioan Dobre. Deviza preotului Duhovnicul. Mișcarea literară G. T. A. B. S. D. N. B. Informațiuni N. B. Tipicul cultului religios Cantorul. Abonamentul pe un an 7 cor. pe o jum. de an 3-50 cor. Pentru Româia 9 Lei.

— Convorbiri literare, continuă a fi — sub noua direcție a d-lui S. Mehedinți, — din ce în ce mai interesantă și mai folositoare. Eată de ce am dori, ca ea să fie lătită cât mai mult și în pătura cultă de la noi. —

Nr. 11 (Novembre.) este închinat memoriei lui Ales. Odobescu, acest mare gânditor, de bun simț, și bun român, care a avut un sfârșit așa de puțin vrednic, înainte cu 13 ani. După o conferență alui Odobescu, despre viitorul artelor în România, și o gingașe poezie de P. Cernz, — Cântec de noapte — d-l S. Mehedinți celebrează amintirea lui Odobescu într'un articol, prin care se întrece pe sine însuși, făcând o apreciere artistică acestui măiestru al stilului românesc. Eată sfârșitul acestor pagine frumoase:

»Cât priveşte omul, să mai fie îngăduit încă un cuvânt... După trecerea atâtor ani, cumpăna judecăţii se apropie şi aci de dreptate. Cei senini la cuget îş dau seamă, că natura are legile sale de tainică compensaţie. Insuşirile mari se întovărăşesc uneori cu calităţi mici, sau chiar şi cu mari lipsuri. De câte ori însă e vorbă de artă şi artiştii în amintirea fruntaşilor precumpăneşte binele. Intre o tărie stearpă şi o slăbăciune rodnică în latura artelor, fără îndoială contemporanii aleg, şi sunt liberi să aleagă după cum îi îndeamnă dreapta asprime a momentului. Urmaşii înse pentru cari cele omineşti şi vremelnice nu mai au fiinţă, privesc numai cea ce e divin şi etern în fie care om, fără voie au o altă măsură. Pentru ei, de asupra tuturor amintirilor meritul rămâne ca alba floare de lotos plutind peste apele tulburi ale unui riu misterios, ce veşnic se pierde în mări pe veci necunoscute.

În aceasta depărtată perspectivă multe distincţiuni ale contemporanilor se şterg, iar pentru cei ce se împărtăşesc din binele şi adevărul unei vieţi, care »a fost,« prinosul cel mai pios e poate duiosă vorbă de pe pietrele funerare antice: *tu semper carus...* În veci vecilor scump«.

După »Cugetări« cu spirit, de Vladimir Ghica, urmează studii, cari ni-l arată pe Odobescu, sub feliurite priviri; ca *archeolog*, (de Al. Tzigara-Samurçaş) ca *pedagog*, cum nu a prea fost cunoscut (de I. A. Radulescu Pogoneanu.) ca *traducător*, (de C. Litzica.) şi »Odobescu şi Muzeele.«

Mai ales studiul d-lui Rădulescu-Pogoneanu ni-se pare de importanţă actuală; Odobescu se dovedeşte a fi fost un Român cu largi vederi, un adevărat bărbat de stat, care şi-a dat bine seamă de însuşirile bune şi rele ale neamului seu.

»Sunt de părere, că ori ce reutate am mai păstrat în noi aceea se poate vindeca, de nu azi mâne... Totul e să nimerim leacul potrivit, care să ne cureţe de rele, să ne limpezească de păcate, să ne întremeze cât mai curând şi să ne chezăşuiască pentru ani îndelunghi tăria unei depline înfloriri în existenţa noastră naţională.

Acel leac.. nu poate fi altul decât o creştere *morală*, înțeleaptă, temeinică practică şi adevărat naţională a copiilor şi a tinerimei noastre.« (Revista Pedagogică. p. 115 sq.)

După atari vederi, pe larg dezvoltate şi dovedite, de d-l Rădulescu: cetitorul oftezi, ca şi dânsul: Păcat, că n'a avut prilejul printr'o situaţie mai înaltă în Stat, să-şi pună inteligenţa lui bogată, şi așa de cumpănită în ale şcolii, în serviciul organizării învăţământului public al ţării, multe ar fi luat, de bună seamă, alt curs.« —

— În nr. 12 (Decembre) al escelentelor »Convorbiri literare« d-l Dr. Weigand ne vorbeşte, cu competenţă despre Haşdău; I. Bogdan despre rolul germanilor în jurul Carpaţilor; T. Antonescu, discută iarăşi originea *culelor*, chestiunea, care prevedem că ne va aduce positive rezultate privitoare la istoria noastră culturală, N. Dobrescu, publică lecţia sa de deschidere a cursului de istorie a bisericii române, care e desigur interesant. Mulţime de cronice şi informaţii completează acest număr. —

Ramuri. An. III. nr. I. Valoroasă revistă a Olteniei intră cu vigoare în anul al treilea. Nrul 1 este introdus de d-l N. Dobrescu. valorosul istoriograf bisericesc, care dovedeşte curaj spunând cuvinte sincere, deci drepte, despre Archiepiscopul catolic Netzhhammer, din Bucureşti, din

prilejul escelentei broşuri »Auf dem Razelm«, în care descrie călătoriile sale „prin părţile părăsite de lume“ ale Dobrugei, pe lacul Razelm, prin lagune, Dunaviţa, cercetând, pe apă şi pe uscat, urmele istorice foarte numeroase şi foarte vechi, ce le are aceasta necunoscută parte a pământului românesc, Dobrugea.

»Pentru ca să ne dea această descriere folositoare — zice N. Dobrescu — dar şi dureroasă pentru noi, autorul a trebuit să înfrunte valurile mari ale apei, cari mult timp l'au ameninţat să-l înnece cu şalupa în care plutia, a fost în pericol de a cădea în râpă cu trăsura, şi pentru ce toate acestea? Pentru că el, străin de noi, ştie să preţuiască rămăşiţele acestea dela »străbuni nostri Români«, mai mult decât noi şi în studierea şi scoaterea lor la lumină merge chiar până la jertfirea de sine; pentru că el vrea să ne atragă atenţiunea asupra acestor resturi spre a le scăpa de la destrucţie şi pierire, cât mai este vreme.»

Aceste cuvinte sunt şi pot fi pentru distinsul arhiepiscop şi o satisfacţie pentru hărţuirea pătimasă şi nedreaptă ce i-s'a făcut pe urma broşurei despre răscoalele ţărăneşti. Noi constatăm iubirea de ţară şi de Români a Arhiepiscopului şi am dori, ca toţi arhiepiscopii români să ştie preţul monumentele şi urmele istorice ale Românilor ca acest arhiepiscop »străin«, care elveţian prin naştere, roman prin cultură şi român prin sentimentele sale nobile nu poate fi socotit de fapt ca un străin în Bucureşti.

— Interesantă schiţa »Student« a d-lui G. C. Ionescu, un bun povestitor.

Cuminte, cumpătat, modest chiar, se desluşeşte rostul acestor frumoase şi mult promiţătoare »Ramuri«, prin d-l D. Tomescu, acest cinstit muncitor de bine, care este printre cei mai entuziaşti ai »Ramurilor«. — »Ne am săturat cu arta molăe şi dulceagă, — zice Tomescu — cu arta inofensivă, şi dimpotrivă ne cucereşte arta, care poartă în sine timbrul deosebit al durerilor şi al nesuinţelor noastre, care se hrăneşte din aluatul simţirilor adeverate, scrisul prin urmare, care luminează şi deschide ochi, edificându-ne sufletul şi lămurindu-ne vieţa«. — Dreaptă e şi preţuirea »Răvaşului Poporului«, pe care o reproducem întreagă.

— Asupra studiului d-lui Al. Mocsonyi: »Religiune şi ştiinţă« — după cum ni-se comunică din Viena — a publicat o recenziune critică şi revista: »Jahrbuch für Philosophie und spekulative Theologie« a vestitului prelat Dr. Commer. Autorul recenziunii este prelatul catolic Dr. M. Glossner, care resumă pe larg cuprinsul studiului d-lui Mocsonyi aprobând unele părţi, şi reprobând altele. Prelatul Comer din Viena, celebrul profesor dela universitatea Vienei, asemenea s'a exprimat elogios despre cartea d-lui Mocsonyi, şi deşi nu e de acord în conlusia finală, totuşi şi-a exprimat bucuria aflând, că autorul e Român de confesiunea gr.-or.

În nrul procsim vom da detaluri şi din aceasta recenziune a învăţatului german despre studiul înveţatului Român.

— Unirea (nr. 3 1908) după ce a publicat, fără comentariu o scrisoare privitoare la unirea bisericilor române, fapt ce a fost surprinzător, îşi face acum comentariul larg, consacrand un nr. întreg întru pomenirea s-tului Ioan Gură-de-Aur, eroul sfânt, geniul martirisat, care pe urma

s-tului Petru a început apostolia sa în Antiochia, ca şi el, a ajuns patriarh în Roma—nouă, ca să fie prigonit şi torturat aproape ca şi el, spre a muri în esiliu, şi ajuns apoi, să se odihnească, în fine, în Roma cea veche, în basilica aceluiaş sfânt apostol al unităţii, spre a lumina el însuş pentru întreg Răsăritul calea spre unire şi frăţie. Numărul acesta jubilar e frumos; Dr. Victor Macaveiu, tinerul profesor, care ar putea scrie mai adese, face o frumoasă şi dreaptă apreţiere a Sfântului. Dr. Ioan Bălan, dă actuale învăţături, după sf. I. Gură-de-aur, despre biserică. Ear N. O. Brânzeu, luminează cu multe detaluri de erudiţie raporturile s-tului Ioan cu Roma, centrul şi capul unităţii, pe cum şi doctrina Sfântului despre primatul sfântului Petru. — Informaţii mărunte completează acest numer de ocazie, cu care »Unirea« şi a achitat o datorie de pietate.

— Răvaşul Poporul. Nu ae poate o gazetă mai lămurită şi mai folositoare pentru nevoile ţăranului, ca »Răvaşul Poporului« dela Folticeni, pe care-l scot doi scriitori de seamă: M. Sadoveanu şi Artur Gorovei. Aceasta dovedeşte, că numai atunci presa românească va putea fi luată în seamă şi va deveni folositoare neamului, când în locul puzderii de scribi inculţi, ziarele vor fi redactate de sciitori serioşi şi cu talent, de oameni cu rezponzabilitate şi cu conştiinţă luminată.

— Românul literar (nr. 29) publică un frumos discurs asupra s. f. Ioan Chrisostom, rostit de vicarul episc. Mgr. J. Baud, în catedrala catolică a »sf. Iosif« din Bucureşti. După ce Archiepiscopul de Bucureşti, Raymund Netzhammer, a dat pe pământul Românesc cel dintăiu semn de serbare a memoriei marelui Patriarh, — prin Epistola sa pastorală apărută şi româneşte, — cuvântul Mgr.-lui Baud este o completare frumoasă a acelei acţiuni pornite din Bucureşti. S. Sa relevează între altele legăturile ce S. Chrisostom le-a avut cu scaunul apostolic al Romei. Când sf. Ioan a fost lipsit de scaunul său patriarcal, El sa adresat către Papa. Inocent I. scriindu-i între altele:

»Pe tine se reazimă greutatea lumii întregi, pentru că ai să lupţi deodată pentru bisericile îndoliate, pentru neamurile risipite, pentru preoţii pe cari duşmanii îi incunjură, pentru episcopii goniţi şi pentru constituţiunile părinţilor nostri cu insulte călcate în picioare«.

După ce roagă pe s. Părinte să se ocupe de plângerea sa, li spune.

»Când vei cunoaşte şi recunoaşte aceste fapte, noi te conjurăm să desfăşuri în spriginul nostru tot zelul, de care eşti în stare. Lucrând astfel nu nouă singuri, dar tuturor bisericilor fără excepţie, vei aduce un serviciu fără de păreche«.

Mai rar o dovadă aşa de frumoasă de unirea şi ascultarea bisericilor de Roma creştină şi Capul eil

— Românul de la Pind într'un singur numer spune grozăvii de acestea:

— Eforul român Stergiu Toma a fost grav rănit de un Turc pus în slujba grecilor. — Cel puţin e un păgân — care omoară pe ghiauri, nu creştin drept credincios.

— De astă dată mitropolitul din Veria e cel compromis. Se vede

că acest sfânt prelat nu putea suferi starea de inferioritate, în care se găsea față de colegii săi din Gerebena, Drama, Caterina și de aceea s'a silit din toate puterile ca să atragă și el faima de martir al »marei idei«. Silințele lui au fost încununat de succes, căci zilele trecute ministrul cultelor a înaintat patriarhului o notă energică, în care cere rechemarea lui pentru faptul că a terorizat ca un simplu antart pe Românii noștri.

— Pecând mitropolii greci își fac o onoare din a fi compromiși ca inspiratori ai antarților, konzulii greci departe de a se lăsa mai prejos, îi ascund prin konzulate și se duc în persoană prin casele pe unde acești glorioși fii ai Heladei se ascund pentru a benchetui cu ei și a se sfătui cum să pue la cale diferite „asasinate“.

— Printre acești vrednici reprezentanți este și Sachtouris, konzul Greciei dela Seres.

— De mai multă vreme doi antarți, travestiți în călugări, cutreeră satele din ținutul Caterina, spunând pretutindeni locuitorilor să se pregătească pentru o răscoală, care ar izbucni la primăvară.

Comitetul grecesc a dat ordin ca nici un grecoman să nu cumpere nimic dela Români și Bulgari. Vorbirea cu Românii se interzice.

— In satul Dragos o ceată antarți dând foc, la lumina flăcărilor au pușcat 7 bărbați, 5 femei și 18 copii, cari n'au putut să fugă.

— Poarta a cerut Patriarhului să recheme pe antartul vicar al metropoliei pin Grebena, că altfel îl va ridica cu forța.

— „Vatra școlară“ din Sibiu a încetat ca și „Pedagogia Română“ din Gherla. Paritatea confesională e mântuită, dar reputația învățătorilor, în preajma salarelor înmulțite, cum stă?

— A încetat, se vede, de tot, și „Revista politică-literară“ din Blaj. Se pare că Aradul, ca și „Tribuna“ e fără concurență — centru al organizației de partid, numai are nici o rivalitate... între Tisa și Carpați.

A apărut:

— A. Kotzebue: *Nepotul răsfățat*, farsă în 5 acte, după o traducere alui J. St. Suluțiu, prelucrată de T. V. Păcățianu. — E nr. 1 al Bibliotecii meseriașilor români, editura și proprietatea »Reuniunii sodalilor rom. din Sibiu. Prețul 60 bani.

— Ioan A. Parfenie, preot. — *Rolul preotului sătesc* pentru îmbunătățirea stării materiale, sanitare și morale a sătenilor. Iași. Tip. »Dacia«, Grossu și com. Preț. 60 bani.

— Raymund Netzhammer. *Auf dem Razelm* — Fahrten durch weltverlassene gegenden der Dobrogea. București. Tip. »Rum. Lloyd«. 1907. 8° 47 pp.

— Căalendarul revistei *Ramuri*, pe 1908. Alcătuit de C. Ș. Făgețel și N. Vulovici. Are bogat material literar, cu totul original, inedit până acum, și foarte interesant. Apoi are 40 ilustrațiuni, tipărite toate pe hârtie velina. Istoria veche și nouă, aș putea zice monografia Olteniei viteze și a bravei Craiove se cuprinde în acest călindar, la care au colaborat toți scriitorii frunțași, și toți colaboratorii *Ramurilor*. Prețul 1 leu 25 bani. Se recomandă de sine.

— *Götzendämmerung*. Ein Kulturbild von * * *. Akad. verlag Wien n. Leipzig. 1908 pp. 337.

Intre băncile mai mari

„ECONOMUL“

din CLUJ—KOLOZSVÁR

oferă, pe lângă garanția cea mai mare, procentul cel mai avantajos pentru depuneri spre fructificare.

Depunerile se plătesc de regulă, amăsurat cu situația casei, imediat și fără abdicere.

Depuneri se pot trimite și prin postă pe speșele institutului.

Pentru depuneri de ale bisericilor și instituțiilor culturale și filantropice se fac condițiuni excepțional de favorabile.

Capital acționar și rezerve	K.	620.000
Depuneri	»	1,500.000
Esconturi	»	2,300.000

Casse nouă sistem Arnheim sigure contra focului și spargerii pentru depozite.

Casete Selfmen pentru mici economii.

Condițiuni favorabile pentru discounturi de cambii și pentru împrumuturi hipotecare.

Fillale în Gherla, Mureș-Ludoș, Panceu.

Expozitură în Aiud, cari asemenea primesc depuneri și fac toate operațiunile de bancă.

Direcțiunea.

Atelier tipografic instalație cu electricitate!

Ori ce soi de tipărituri eu gust luate, și eu prețuri foarte moderate, rog comandați spre mulțămire la:

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu în Cluj.

Ferencz József-ut Nr. 58.

Institutul indigen de asigurare

Fondat la
1868

„Transsylvania“

Fondat la
1868

se recomandă pentru încheierea de

Asigurări de foc și asupra vieții, de rente, zestre pe cheltuelile înmormântării etc. în toate combinațiile și cu tarifele cele mai ieftine.

Valori asigurate:

105 milioane cor.

Despăgubiri prestate:

7 milioane coroane.

Sfaturi în toate afacerile de asigurare se dau fără nici o cheltuială.

Acușitori buni se caută în condițiuni favorabile.

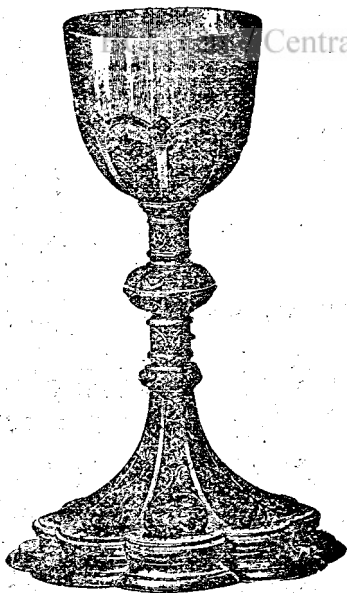
Agentura generală în Cluj, Emketér 16.

Asigurări se pot face la »Economul« și la Agentura »Transilvaniei« în Cluj.

Cine suferă de nevoie
sgârbiuri și stări ner-
trimite gratis și franco dela

Epilepsie

voase, se ceară broșura
despre Epilepsie, care se
dela »Privil. Schwanen Apotheke,« Frankfurt
a. Main.

Institut de artă și industrie
bisericească

Rétay & Benedek în Budapesta

VI., str. Váci utca nr. 59.

Mare magazin de tot felul de recvisite
bisericești, anume: faloane, ornate diaconești,
stiehare, prapori, steaguri, potire, ciborii, cruci,
feșnice, candelabre, plăstenițe, icoane de închi-
nat, iconostase, icoane de hram etc. cu pre-
țuri convenabile. Listă de prețuri și proiecte
despre ele să trimit cu plăcere.

Institutul nostru de sculptură, cel mai
mare în țeară, pregătește: iconostase, altare,
mese de proscemie, amvoane, cadre de
icoane portative, sfeșnice stabile, etc. În
execuție frumoasă și cu prețuri echitabile.

Primim pictarea bisericilor. Pentru co-
mande de acestea trimitem gratis un spe-
cialist al nostru la fața locului. Proiecte
și preliminar de spese trimitem bucuros.

Tipografia „Carmen“ Petru P. Barițiu în Cluj—Kolozsvár.